

PK
4541
P4
v. 47

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS

VOL. III. PART II.

(N.B.—The Volume will be completed in one more Part.)

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1900.

yen' āyasmā Bakkulo ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmatā Bakkulena saddhiṁ sammodi sammodaniyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekaman-tam nisinno kho Acela-Kassapo āyasmantam Bakkulam etad avoca : Kīvacīram pabbajito si, āvuso Bakkulāti ?

Asiti me, āvuso, vassāni pabbajitassāti.

Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattum methuno dhammo paṭisevito ti ?

Na klo marū, āvuso Kassapa, evam pucchitabbam : Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattum methuno dhammo paṭisevito ti ? Evañ ca kho marū, āvuso Kassapa, pucchitabbam : Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattum kāmasaññā uppannapubbā ti ?

Imehi pana te, āvuso Bakkula, asītiyā vassehi katikkhattum kāmasaññā uppannapubbā ti ?

Asiti me, āvuso Kassapa, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi kāmasaññām uppannapubbam.

(Yam p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti kāmasaññām uppannapubbam, idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammam dhārema.²⁾

Asiti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi byā-pādasaññāni vihimsāsaññām uppannapubbam.

(Yam p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti byā-pādasaññāni vihimsāsaññām uppannapubbam, idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammam dhārema.)

Asiti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi kāma-vitakkam uppannapubbam.

Yam p' āyasmā . . . dhārema.

Asiti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi byā-pādavitakkam, vihimsāvitakkam uppannapubbam.

Yam p' āyasmā . . . dhārema.

¹ So S^v; Si omits this repetition.

² Bu has the following note : Yam p' āyasmā ādīni padāni sabbavāresu Dhammasaṅgahe therehi niyametvā ṭhapitāni.

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi gahapaticīvaraṁ sāditā.¹

Yam p' āyasmā . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi satthena cīvaraṁ chinditā.²

Yam p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi sūciyā cīvaraṁ sibbitā.

Yam p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi rajaṇāya cīvaraṁ rajitā.

Yam p' . . . dhārema.

Asīti . . . kaṭhine cīvaraṁ sibbitā.

Yam p' . . . dhārema.

Asīti . . . nābhijānāmi sabrahmacārīcīvarakamme³ byā-pāritā⁴ . . . nimantanaṁ sāditā . . . evarūpam cittam uppannapubbaṁ : Aho vata mām koci nimanteyyāti.

Yam p' . . . dhārema.

Asīti . . . antaraghare niśiditā . . . antaraghare bhuñjītā . . . mātugāmassa anubyañjanaso nimittam gaheṭā . . . mātugāmassa dhammarām desitā, antamaso catuppadam pi gāthām . . . bhikkhunūpassayam⁵ upasamākamitā . . . bhikkhuniyā dhammarām desitā—pe—nābhijānāmi sikkhimā-nāya dhammarām desitā, nābhijānāmi sāmaṇerāya dhammarām desitā.

Yam p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti sāmaṇerāya dhammarām desitā, idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammarām dhārema.⁶

Asīti me, āvuso, vassāni pabbajitassa nābhijānāmi pabbājetā⁷—pe⁸—upasampādetā—nābhijānāmi nissayam detā ; nābhijānāmi sāmaṇerām upaṭṭhāpetā . . . jantāghare nahā-yitā . . . cuṇṇena nahāyitā . . . sabrahmacārīgattaparikam-

¹ So Si; S^k sādittā, chindittā, &c.

² Si continues here (as S^k infra) :—Nābhijānāmi sūciyā cīvaraṁ sibbitā.

Nābhijānāmi rajaṇāya cīvaraṁ rajitā, &c.

³ So S^v; Si sabrahmacārinam c.

⁴ Si vicāritā.

⁵ S^{kv}; bhikkhunid.

⁶ Si omits this paragraph—continuing: nābhijānāmi pabbājetā.

⁷ S^k pabbājento; S^v pabbājentā (corrected from pabbājetā).

⁸ Si omits.

me byāpajjītā¹ . . . ābādhām uppānnapubbam, antamaso gaddūhanamattam² pi . . . bhesajjam parihaaritā antamaso haritakikhaṇḍam³ pi . . . apassenakaṁ apassetā⁴ . . . seyyam kappetā . . . gāmantasenāsane vassam upagantā.

Yam p' āyasmā Bakkulo asītiyā vassehi nābhijānāti gāmantasenāsane vassam upagantā, idam pi . . . dhārema.

Sattāham eva kho aham, āvuso, sāno⁵ ratṭhapiṇḍam bhuñjim, atha atṭhamiyam aññā udapādi.

Yam p' āyasmā Bakkulo sattāham eva sāno ratṭhapiṇḍam bhuñji atha atṭhamiyam aññā udapādi, idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammam dhārema.

Labheyyāham, āvuso Bakkula, imasmim dhammadvinaye pabbajjam, labheyyam upasampadan ti. Alattha kho Acela-Kassapo imasmim dhammadvinaye pabbajjam alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Kassapo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpi pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tad anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; Khiñā jāti vusitam brahmacariyam kataṁ karaṇiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Kassapo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Bakkulo aparena samayena apāpuraṇam ādāya vihārena vihāram upasamkamitvā evam āha: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; ajja me parinibbānam bhavissatiti.

Yam p' āyasmā Bakkulo apāpuraṇam ādāya vihārena vihāram upasamkamitvā evam āha: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; ajja me parinibbānam bhavissatiti,—idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammam dhārema.

¹ So Bu; S^{ky} vyāpāritā; Si sāditā. ² So S^{ky} Si; Bu gadduhō. ³ Si harit. ⁴ S^{ky} apassetā; Si apassenakaṁ apasayitā; Bu apassenattā. ⁵ So S^{ky} Bu (sāno ti sakileso); Si sāraṇo.

Atha kho āyasmā Bakkulo majjhe bhikkhusamghassa nisinnako parinibbāyi.

Yam p' āyasmā Bakkulo majjhe bhikkhusamghassa nisinnako parinibbāyi, idam pi mayam āyasmato Bakkulassa acchariyam abbhutam dhammam dhāremāti.

BAKKULASUTTAM¹ CATUTTHAM.

125.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Vēluvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana sama-yena Aciravato samaṇuddeso Araññakuṭikāyam viharati. Atha kho Jayaseno rājakumāro jaṅghāvihāram anucaṅkamāno anuvicaramāno, yena Aciravato samaṇuddeso ten' upasamīkami, upasamīkamitvā Aciravatena samaṇuddesena saddhiṁ sammodi, sammodanīyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Jayaseno rājakumāro Aciravatam samaṇuddesam etad avoca:—Sutam me tam, bho Aggivessana: Idha bhikkhu appamatto ātāpī pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti.

Evam etam, rājakumāra; evam etam, rājakumāra. Idha bhikkhu appamatto ātāpī pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti.

Sādhu me bhavaṁ Aggivessano yāthāsutam yathāpariyattam dhammaṁ desetūti.

Na kho te aham, rājakumāra, sakkōmi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ desetum. Ahañ carahi te, rājakumāra, yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ deseyam; tvañ ca me bhāsitassa attham na ājāneyyāsi. So mam' assa kilamatho, sā mam' assa vihesā ti.

¹ So Bu; Si Bakkulatheracchariyabbhutas°; S^{ky} Bakkulatherassa acchariyabbhutasuttanto.

Desetu mam bhavam Aggivessano yathāsutam yathāpariyattam dhammam. Apēva nām' aham bhotō Aggivesanassa bhāsitassa attham ājāneyyan ti.

Deseyyam kho te aham, rājakumāra, yathāsutam yathāpariyattam dhammam. Sace me tvam bhāsitassa attham ājāneyyāsi, icc¹ etam kusalam; no ce me tvam bhāsitassa attham ājāneyyāsi, yathāsake tiṭṭheyāsi; na mām tattha uttarim paṭipuccheyyāsīti.

Desetu me bhavam Aggivessano yathāsutam yathāpariyattam dhammam. Sace aham bhotō Aggivesanassa bhāsitassa attham ājānissāmi, icc' etam kusalam; no ce aham bhotō Aggivesanassa bhāsitassa attham ājānissāmi, yathāsake tiṭṭhissāmi; nāham tattha bhavantam Aggivesanam uttarim paṭipucchissāmīti.

Atha kho Aciravato samaṇuddeso Jayasenassa rājakumārassa yathāsutam yathāpariyattam dhammam desesi. Evam vutte Jayaseno rājakumāro Aciravatam samaṇuddesam etad avoca: Aṭṭhānam etam, bho Aggivesana, anavakāso yam bhikkhu appamatto ātāpi pahitatto viharanto phuseyya cittassa ekaggatan ti. Atha kho Jayaseno rājakumāro Aciravatassa samaṇuddesassa aṭṭhānañ ca anavakāsañ ca pavedetvā uṭṭhāy' āsāna pakkāmi.

Atha kho Aciravato samaṇuddeso, acirapakkante Jayasene rājakumāre, yena Bhagavā ten' upasamikami, upasamikamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantañ nisidi. Ekamantañ nisinno kho Aciravato samaṇuddeso yāvatako ahosi Jayasenena rājakumārena saddhīn kathāsallāpo tam sabbam Bhagavato ārocesi. Evam vutte Bhagavā Aciravatam samaṇuddesam etad avoca:—Tam kut' ettha, Aggivesana, labbhā? Yan tam nekkhammena nātabbañ, nekkhammena daṭṭhabbam, nekkhammena pattabbam, nekkhammena sacchikātabbam, tam vata Jayaseno rājakumāro kāmamajjhē vasanto kāme paribhuñjanto kāmavitakehi khajjamāno kāmaparilhāna paridayhamāno kāmapa-

¹ S^k here idh', and infra imetam.

riyesanāya ussukko ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti n' etam thānam vijjati. Seyyathāpi 'ssu, Aggi-vessana, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā; dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Tam kim maññasi, Aggives-sana? Ye te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudañtā suvinītā, api nu te dantā dantakārañam gac-cheyyum, dantā va dantabhūmim sampāpuṇeyyun ti?

Evam, bhante.

Ye pañcete dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā, api nu te adantā va dantakārañam gaccheyyum, adantā va dantabhūmim sampāpuṇey-yum, seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā ti?

No h' etam, bhante.

Evam eva kho, Aggivesana, yan tañ nekkhammena ñātabbam nekkhammena dañhabbam nekkhammena pattabbam nekkhammena sacchikātabbam, tañ vata Jayaseno rājakumāro kāmamajhe vasanto kāme paribhuñjanto kāma-vitakkehi khajjamāno kāmapariñjhena pariñdayhamāno kāma-pariyesanāya ussukko ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti, n' etam thānam vijjati.

Seyyathāpi, Aggivesana, gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahā pabbato; tam enām dve sahāyakā tamhā gāmā vā nigāmā vā nikkhāmitvā hathavilañghakena² yena so pabbato ten' upasamkameyyum, upasamkamitvā eko sahāyako heñthā-pabbatapāde tiñtheyya eko sahāyako uparipabbatañ āroheyya; tam enām heñthāpabbatapāde tñhito sahāyako uparipabbate tñhitam sahāyakam evam vadeyya: Yam,³ samma, kim tvam passasi uparipabbate tñhito? So evam vadeyya: Passāmi kho aham, samma, uparipabbate tñhito ārāmarāmañeyyakan vanarāmañeyyakan bhūmirāmañeyyakan pokkharañirāma-neyyakan ti. So evam vadeyya: Atthānam kho etam,

¹ So Si S^{ky} here; S^{ky} infra dakkhiti. ² So S^{ky} Si; Bu hatthavilañgakenāti hātthām gahetvā. ³ So Si; S^{ky} vadeyyāham.

samma, anavakāso yaṁ tvam uparipabbate ṭhito passeyyāsi ārāmarāmaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. Tam enam uparipabbate ṭhito sahāyako hetṭhāpabbatapādam orohitvā tam sahāyakam bāhāya gahetvā uparipabbataṁ āropetvā muhuttam assāsetvā evam vadeyya: Yaṁ, samma, kim tvam passasi uparipabbate ṭhito ti? So evam vadeyya: Passāmi kho aham, samma, uparipabbate ṭhito ārāmarāmaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So evam vadeyya: Idān' eva kho te, samma, bhāsitam mayam evam ājānāma: Atṭhānam kho etam, samma, anavakāso yaṁ tvam uparipabbate ṭhito passeyyāsi ārāmarāmaṇeyyakam . . . pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. Idān' eva ca pana te bhāsitam mayam evam ājānāma: Passāmi kho aham, samma, uparipabbate ṭhito ārāmarāmaṇeyyakam . . . pokkharaṇirāmaṇeyyakan ti. So evam vadeyya: Tathā hi panāham, samma, iminā mahatā pabbatena āvaṭo ¹ daṭṭheyyam nāddasan ti.

Evam eva kho ² ato mahantatarena kho, Aggivesana, avijjākhandhena Jayaseno rājakumāro āvaṭo nivuṭo ovuṭo pariyonaddho. So vata yan tam nekkhammena nātabbam nekkhammena daṭṭhabbam nekkhammena pattabbam nekkhammena sacchikātabbam, tam vata Jayaseno rājakumāro kāmamajhe vasanto kāme paribhuñjanto kāmavitakkehi khajjamāno kāmapariłāhena paridhayhamāno ³ kāmapariyesanāya ussukko nāssati vā dakkhati vā sacchi vā karissatiti n' etam thānam vijjati.⁴

Sace kho tam, Aggivesana, Jayasenassa rājakumārassa ime dve upamā paṭibhāseyyum, anacchariyam te Jayaseno rājakumāro pasideyya pasanno ca te passannākāram kareyyāti..

Kuto pana mām, bhante, Jayasenassa rājakumārassa imā dve upamā paṭibhāsissantī anacchariyā pubbe assutapubbā seyyathāpi Bhagavantan ti?

¹ So S^{*} Bu; Si āvuṭo; S^y āvāṭo. ² S^y omit these three words. ³ Si omits these two words. ⁴ So S^y; S^{*} Si vijjatiti.

Seyyathāpi, Aggivessana, rājā khattiyo muddhāvasitto¹ nāgavanikam āmanteti: Tvaṁ,² samma nāgavanika, rañño nāgam abhiruhitvā nāgavanam pavisitvā āraññakam nāgam atipassitvā rañño nāgassa givāya³ upanibandhāhiti. Evaṁ devāti kho, Aggivessana, nāgavaniko rañño khattiyassa muddhāvasittassa paṭissutvā rañño nāgam abhiruhitvā nāgavanam pavisitvā āraññakam nāgam atipassitvā rañño nāgassa givāya upanibandhati; tam enam rañño nāgo abbhokāsam nīharati; ettāvatā ca⁴ kho, Aggivessana, āraññako nāgo abbhokāsam gato hoti; etagedhā⁵ hi, Aggivessana, āraññako nāgo⁶ yadidam nāgavanam; tam enam nāgavaniko rañño khattiyassa muddhāvasittassa āroceti: Abbhokāsagato kho, deva, āraññako nāgo ti; tam enam rājā khattiyo muddhāvasitto hathidamakanū āmanteti: Ehi tvaṁ, samma hathidamaka, āraññakam nāgam damayāhi āraññakānañ c' eva silānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva sarasamkappānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathapariłāhānam abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu silesu samādapanāya. Evaṁ devāti kho, Aggivessana, hathidamako rañño khattiyassa muddhāvasittassa paṭissutvā mahantam thambam paṭhavyai nikhāṇitvā āraññakassa nāgassa givāya upanibandhati āraññakānañ c' eva silānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva sarasamkappānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathapariłāhānam abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu silesu samādapanāya; tam enam hathidamako yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpāhi vācāhi samudācarati. Yato kho, Aggivessana, āraññako nāgo hathidamakassa yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā

¹ So S^{ky}; Si m—ito. ² Si ehi tvaṁ. ³ Si givāyam.

⁴ Si omits ca ⁵ So S^{ky} Bu (etagedhā ti etasmīm pavatte gedhā); Si etha gedhā. ⁶ Si ār—ā nāgā.

bahujanamanāpā tathārūpāhi vācāhi samudācariyamāno sussusati sotān odahati aññā cittām upaṭṭhapeti, tam enām hatthidamako uttarim tiṇaghāsodakam anuppavecchatī. Yato kho, Aggivessana, āraññako nāgo hatthidamakassa tiṇaghāsodakam paṭigaṇhāti, tattha hatthidamakassa evam hoti : Jīvissati kho dāni rañño¹ nāgo ti ; tam enām hatthidamako uttarim kāraṇam karoti² : Ādissa bho, nikkhipa³ bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa ādānanikkhepe⁴ vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enām hatthidamako uttarim kāraṇam karoti : Abhikkama bho, paṭikkama bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa abhikkamapaṭikkame vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enām hatthidamako uttarim kāraṇam karoti : Utṭhaha bho, nisida⁵ bho ti. Yato kho, Aggivessana, rañño nāgo hatthidamakassa utṭhānanisajjāya⁶ vacanakaro hoti ovādapaṭikaroti, tam enām hatthidamako uttarim ānejjam⁷ nāma kāraṇam karoti. Mahantassa phalakam sonḍaya upanibandhati, tomarahattho ca⁸ puriso upari givāya nisinno hoti, samantato ca tomarahatthā purisā parivāretvā ṛhitā honti, hatthidamako ca dīghatomarayaṭṭhim gahetvā purato ṛhito hoti. So ānejjakāraṇam kāriyamāno n' eva purime pāde copeti⁹ na pacchime pāde copeti¹⁰ na purimam kāyam copeti na pacchimam kāyam copeti na sisam copeti na kaṇṇam copeti na dante copeti na naṅguṭham copeti na sonḍam copeti. So hoti rañño nāgo khamo sattippahārānam asippahārānam usuppahārānam parasattuppahārānam¹¹ bheripañava¹²—saṅkhatinava¹³—ninnādasaddānam sabba-vāñkadosanihitaninnitakasāvo¹⁴ rājāraho rājabhoggo rañño aṅgan t' eva saṅkham gacchati.

¹ Si āraññako here, but not infra.

² Si kāreti.

³ So Si; S^{ky} abhikkama bho paṭikkama bho ti.

⁴ So Si;

S^{ky} adānanikkhape.

⁵ Si nipajja.

⁶ Si u—nipajjāya.

⁷ So S^{ky}; Si āneñjam. Cf. supra p. 112.

⁸ S^{ky} omit ca.

⁹ So Si; S^{ky} dhopeti usually.

¹⁰ S^{ky} omit these four words.

¹¹ So Si; S^{ky} omit this word.

¹² Si bheripañlava; S^{ky} Bu—

pañava—.

¹³ So S^{ky}; Si saṅkhadindima—.

¹⁴ Si —ninnita—.

Evam eva kho, Aggivessana, idha Tathāgato loke uppajjati araham sammāsambuddho . . . (&c., as Vol. I. p. 179, lines 2-20) . . . agārasmā anagāriyam pabbajati. Ettāvatā kho, Aggivessana, ariyasāvako abbhokāsagato hoti. Etagedhā hi, Aggivessana, devamanussā yadidam pañca kāmaguṇā. Tam enam Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, sīlavā hohi, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharāhi ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhāhi¹ sikkhāpadesūti. Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, tam enam Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, indriesu guttadvāro hohi. Cakkhunā rūpam disvāna mā nimittaggāhī² mā 'nubyāñjanaggāhī, yatvādhikaraṇam enam cakkhundriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa saṁvarāya paṭipajja rakkha cakkhundriyam cakkhundriye saṁvaraṁ āpajja.³ Sotena saddam sutvā ghānena gandham ghāyitvā jivhāya rasam sāyitvā kāyena phoṭṭhabbam phusitvā manasā dhammam viññāya mā nimittaggāhī mā 'nubyāñjanaggāhī yatvādhikaraṇam enam manindriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajja rakkha manindriyam manindriye saṁvaraṁ āpajjati.⁴ Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako indriesu guttadvāro hoti, tam enam Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvaṁ, bhikkhu, bhojane mattaññū hohi paṭisaṅkhā yoniso āhāram āhāreyyāsi n' eva davāya na madāya na mañḍanāya na vibhūsanāya, yāvad eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihīṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: Iti purāṇañ ca vedanam paṭīhañkhāmi navañ ca vedanam na-v uppādēssāmi, yatrā ca me bhavissati anavajatā ca phāsuvihāro cāti. Yato

¹ Si sikkhassu. ² Si here inserts pe and omits to So
ime pañca nīvaraṇe on page 136. ³ S^{ky} add. ti. ⁴ S^{ky} āpajja.

kho, Aggivessana, ariyasāvako bhojane mattaññū hoti, tam enām Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvam, bhikkhu, jāgariyam anuyutto viharāhi, divasam cañkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodhehi, rattiya paṭhamam yāmarī cañkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodhehi, rattiya majjhimañ yāmarī dakkhinena passena sīhaseyyam kappeyyāsi pāde pādām accādhāya sato sampa-jāno utṭhānasaññām manasikaritvā, rattiya pacchimam yāmarī paccutṭhāya cañkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodhehi. Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako jāgariyam anuyutto hoti, tam enām Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvam, bhikkhu, satisampajaññena sa-mannāgato hohi, abhikkante paṭikkante sampajānakārī ālokite vilokite sampajānakārī sammiñjite pasārite sampajā-nakārī samghātipattacīvaraḍhārane sampajānakārī asite pīte khāyite sampajānakārī uccārapassāvakamme sampajānakārī gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhibhāve sampajānakārī hohiti.ⁱ Yato kho, Aggivessana, ariyasāvako sati-sampajaññena samannāgato hoti, tam enām Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvam, bhikkhu, vivittam senāsanam bhaja araññam rukkhamūlam pabbatañ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjan ti. So vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatañ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam; so paechābhettam piñḍapātapaṭikkanto nisidati pallankam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukhañ satim upaṭṭhapetvā; so abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati abhijjhāya cittam parisodheti byāpādапadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapā-nabhūtahitānukampī byāpādапadosā cittam parisodheti, thīnamiddham pahāya vigatathīnamiddho viharati āloka-saññī sato sampajāno thīnamiddhā cittam parisodheti, uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati ajjhattam vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittam parisodheti, vici-

ⁱ S^k hoti; S^y hohi.

kiccham pahāya tiṇṇaviciκiccho viharati akathamkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittam parisodheti. So ime pañca nivaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu—pe—; citte dhāmmesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam.

Seyyathāpi, Aggivessana, hatthidamako mahantam thambham paṭhavyaram nikhanitvā āraññakassa nāgassa givāya upanibandhati āraññakānañ c' eva sīlānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva samkappānam abhinimmadanāya āraññakānañ c' eva darathakilamathaparijāhānam abhinimmadanāya gāmante abhiramāpanāya manussakantesu silesu samādapanāya,—evam eva kho, Aggivessana, ariyasāvakassa ime cattāro satipatthānā cetaso upanibandhanā honti gehasitānañ c' eva sīlānam abhinimmadanāya gehasitānañ c' eva samkappānam abhinimmadanāya gehasitānañ c' eva darathakilamathaparijāhānam abhinimmadanāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya.

Tam enam Tathāgato uttarim vineti: Ehi tvam, bhikkhu, kāye kāyānupassī viharāhi mā ca kāyūpasāmhitam vitakkam vitakkesi, vedanāsu vedanānupassī viharāhi mā ca vedanūpasāmhitam vitakkam vitakkesi, citte cittānupassī viharāhi mā ca cittūpasāmhitam vitakkam vitakkesi, dhammesu dhammānupassī viharāhi mā ca dhammūpasāmhitam vitakkam vitakkesīti. So vitakkavīcārānam vūpasamā ajjhattam sampasadānam cetaso ekodi-bhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyajjhānam, tatiyajjhānam upasampajja viharati. So evam samāhite citte . . . (&c. as Vol. I. p. 347, l. 24 to p. 348, l. 34.) . . . nāparamit itthattāyāti pajānāti.

So¹ bhikkhu khamo sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍāmsamakasavātātapasirim̄sapasamphassānam duruttānam durāgatānam vacanapathānam upapannānam sārīrikā-

¹ Sky omit.

naṁ vedanānam dukkhānam tippānam kharānam¹ kaṭukā-
nam asatānam amanāpānam pāṇaharānam adhvāsakajātiko²
hoti sabbarāgadosamohanihitannitakasāvo³ āhuneyyo pā-
huneyyo⁴ dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaram puññak-
khettam lokassāti.

Mahallako ce pi, Aggivessana, rañño nāgo adanto avinito
kālam karoti, Adantamarānam mahallako rañño nāgo⁵
kālakato tveva⁶ saṅkham gacchati; majjhimo ce pi, Aggi-
vessana, rañño nāgo; daharo ce pi, Aggivessana, rañño nāgo
adanto avinito kālam karoti, Adantamarānam daharo rañño
nāgo kālakato tveva saṅkham gacchati.—Evam eva kho,
Aggivessana, therō ce pi bhikkhu akhīnāsavo kālam karoti,
Adantamarānam therō bhikkhu kālakato tveva saṅkham
gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, bhikkhu; navo ce
pi, Aggivessana, bhikkhu akhīnāsavo kālam karoti, Adanta-
marānam navo bhikkhu kālakato tveva saṅkham gacchati.
Mahallako ce pi, Aggivessana, rañño nāgo sudanto suvinīto
kālam karoti, Dantamarānam mahallako rañño nāgo kālakato
tveva saṅkham gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana,
rañño nāgo; daharo ce pi, Aggivesanna, rañño nāgo sudanto
suvinīto kālam karoti, Dantamarānam daharo rañño nāgo
kālakato tveva saṅkham gacchati.—Evam eva kho, Aggi-
vessana, therō ce pi bhikkhu khīnāsavo kālam karoti,
Dantamarānam therō bhikkhu kālakato tveva saṅkham
gacchati; majjhimo ce pi, Aggivessana, bhikkhu; navo ce
pi, Aggivessana, bhikkhu khīnāsavo kālam karoti, Danta-
marānam navo bhikkhu kālakato tveva saṅkham gacchatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Aciravato sama-
ṇuddeso Bhagavato bhāsitam abhinandīti.

DANTABHŪMISUTTAM PAṄCAMAM.

¹ Si omits. ² So Skv; Si adhvāsikaj. ³ Skv Sabba-
rāgadosamohāni. ⁴ Si āhuneyyo pāhuneyyo. ⁵ Si, unlike
Skv and Bu, adds mato. ⁶ Si and (infra) Skv t' eva.

126.

Evam me sutām. Ekām samayām Bhagavā Rājagaha
viharati Veluvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā
Bhūmijo pubbañhasamayām nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya
yena Jayasenassa rājakumārassa nivesanām ten' upasām-
kami, upasāmikamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho
Jayaseno rājakumāro yen' āyasmā Bhūmijo ten' upasām-
kami, upasāmikamitvā āyasmata Bhūmijena saddhim sam-
modi sammodaniyām kathām sārāṇiyām vītisāretvā
ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho Jayaseno
rājakumāro āyasmantam Bhūmijam etad avoca:—Santi,
bho Bhūmija; eke samanabrahmañā evamvādino evam-
diṭṭhino: Āsañ ce pi karitvā brahmacariyām carati,¹ abhabbo
phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyām
carati, abhabbo phalassa adhigamāya; āsañ ca² anāsañ ce
pi karitvā brahmacariyām carati, abhabbo phalassa adhiga-
māya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyām
carati, abhabbo phalassa adhigamāyāti. Idha bphoto Bhūmi-
jassa satthā kimvādī³ kimakkhāyī ti?

Na kho me tam, rājakumāra, Bhagavato sammukhā-
sutām sammukhā paṭiggahītam. Thānañ ca kho etam
vijjati yam Bhagavā evam vyākareyya:—Āsañ ce pi karitvā
ayoniso brahmacariyām carati, abhabbo phalassa adhiga-
māya; anāsañ ce pi karitvā ayoniso brahmacariyām carati,
abhabbo phalassa adhigamāya; āsañ ca⁴ anāsañ ce pi
karitvā ayoniso brahmacariyām carati, abhabbo phalassa
adhigamāya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā ayoniso
brahmacariyām carati, abhabbo phalassa adhigamāya. Āsañ
ce pi karitvā yoniso brahmacariyām carati, bhabbo phalassa

¹ So S^{ky}; Si caranti abhabbā throughout. ² So Si
throughout, and S^{ky} sts; S^{ky} generally āsañ ce pi anāsañ ce pi.
Bu āsañ ca anāsañ cāti kālena āsam kālena anāsam. ³ Si adds
Kimditthi here and evamdiṭṭhi infra. ⁴ S^{ky} Si add pi here
and infra.

adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyam carati, bhabbo phalassa adhigamāya; āsañ¹ ca anāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyam carati, bhabbo phalassa adhigamāya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā yoniso brahmacariyam carati, bhabbo phalassa adhigamāyāti. Na kho me tam, rājakumāra, Bhagavato sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam, thānañ ca kho etam vijjati yam Bhagavā evam vyākareyyāti.

Sace kho bhoto Bhūmijassa satthā evamvādī evamakkhāyī, addhā bhoto Bhūmijassa satthā sabbesam yeva puthusamaṇabrahmaṇānam muddhānam² maññe āhacca tiṭṭhatīti. Atha kho Jayaseno rājakumāro āyasmantam Bhūmijam saken' eva thālipākena parivisi.

Atha kho āyasmā Bhūmijo pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Bhūmijo Bhagavantam etad avoca:— Idhāham, bhante, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ adāya yena Jayasenassa rājakumārassa nivesanam ten' upasamkamim upasamkamitvā paññatte āsane nisidim. Atha kho, bhante, Jayaseno rājakumāro yenāham ten' upasamkami upasamkamitvā mama³ saddhim sammodi sammodanīyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho, bhante, Jayaseno rājakumāro marū etad avoca: Santi, bho Bhūmija, eke . . . satthā kimvādī kimakkhāyī ti? Evam vutte aham, bhante, Jayasenam rājakumāram etad avoca: Na kho me tam, rājakumāra, Bhagavato sammukhā . . . maññe āhacca tiṭṭhatīti. Kacci,⁴ bhante, evam puṭṭho evam vyākaramāno vuttavādī c' eva Bhagavato homi, na ca Bhagavantam abbhūtena abbhācikkhāmi dhammassa cānudhammarām vyākaromi na ca koci sahadhammiko vādānuvādo⁵ gārayham thānam āgacchatīti?

¹ Si so āsañ. ² So Si; S^{ky} buddhānam. ³ So S^{ky}; Si mayā. ⁴ Si kaccāham. ⁵ S^{ky} vādānuvāto. Cf. vol. ii. p. 127.

Taggha tvam, Bhūmija, evam puṭṭho evam vyākaramāno vuttavādī c' eva Bhagavato ¹ hosī na ca mām abhūtena abbhācikkhasi dhammassa cānudhammadām vyākarosi na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhami thānami āgacchatī.

Ye hi keci, Bhūmija, samanā vā brāhmaṇā vā micchāditthino micchāsamkappā micchāvācā micchākammantā micchā-ājivā micchāvāyāmā micchāsatī ² micchāsamādhino,³ te ⁴ āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsavañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi . . . adhigamāya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi . . . adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā,⁵ Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso telatthiko telagavesī telapariyesanañ caramāno vālikam doniyā ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya; āsañ ce pi karitvā vālikam doniyā ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya, abhabbo telassa adhigamāya; anāsañ ce karitvā vālikam doniyā ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya, abhabbo telassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā vālikam doniyā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya, abhabbo telassa adhigamāya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā vālikam doniyā ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya, abhabbo telassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā,⁶ Bhūmija, telassa, adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samanā vā brāhmaṇā va micchāditthī micchāsamkappā . . . micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi . . . adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi . . . adhigamāya; n' ev' āsam nānāsañ ce pi . . . adhigamāya.

¹ Si me. ² So Si; S^{ky} m—i, and supra micchāditthi.

³ So Si; S^{ky} m—dhi. ⁴ S^{ky} add ce. ⁵ Si throughout and S^{ky} sts. ayoniso; Si omits hesā. Cf. Childers sub voce yoniso.

⁶ Si omits.

Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso khīratthiko khīragavesī khīrapariyesanañ caramāno gāvīm taruṇavaccham visāñato āviñjeyya; āsañ ce pi karitvā gāvīm taruṇavaccham visāñato āviñjeyya, abhabbo khīrassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā—pe—n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā gāvīm taruṇavaccham visāñato āviñjeyya, abhabbo khīrassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, khīrassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā micchādīṭṭhi—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso nonītatthiko¹ nonītagavesi nonītapariyesanañ caramāno udakam kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, āsañ ce pi karitvā udakam kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, abhabbo nonītassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā udakam kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, abhabbo nonītassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija,² nonītassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā micchādīṭṭhi—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso aggiththiko aggigavesī aggipariyesanañ caramāno allam kaṭṭham sasneham uttarā-

¹ Si navanītatthiko, &c. ² Si here, and in next passage, bho Bhūmija.

raṇīm ādāya abhimattheyya, āsañ ce pi karitvā allam kaṭham sasneham uttarāraṇīm ādāya abhimattheyya, abhabbo aggissa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsañ nānāsañ ce pi karitvā allam kaṭham sasneham uttarāraṇīm ādāya abhimattheyya, abhabbo aggissa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, aggissa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā micchādiṭṭhī—pe—micchāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsañ ca nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, abhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Ayoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Ye hi¹ keci, Bhūmija, samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī sammāsaṅkappā sammāvācā sammākammantā sammā-ājīvā sammāvāyāmā sammāsatī sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; n' ev' āsañ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso telathhiko telagavesī telapariyesanañ caramāno tilapiṭṭhim doniyā ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyya, āsañ ce pi karitvā tilapiṭṭhim ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam pīleyyā, bhabbo telassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā; n' ev' āsañ nānāsañ ce pi . . . telassa adhigamāya. Tam kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, telassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyam caranti,

¹ Si Ye ca kho.

bhabbā phalassa adhigamāya ; anāsañ ce pi karitvā ; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā ; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyām caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu ? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso khīratthiko khīragavesī khīrapariyesanañ caramāno gāvīm taruṇavaccham thanato āviñjeyya, āsañ ce karitvā gāvīm taruṇavaccham thanato āviñjeyya, bhabbo khīrassa adhigamāya ; anāsañ ce pi karitvā ; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā ; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā . . . khīrassa adhigamāya. Tam kissa hetu ? Yoni h' esa, Bhūmija, khīrassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhi—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyām caranti, bhabbā phalassa adhigamāya ; anāsañ ce pi karitvā ; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā ; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyām caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu ? Yoni h' esa, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso nonītatthiko nonītagavesī nonītāpariyēsanañ caramāno dadhim kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, āsañ ce pi karitvā dadhim kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, bhabbo nonītassa adhigamāya ; anāsañ ce pi karitvā ; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā ; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā dadhim kalase āsiñcītvā matthena āviñjeyya, bhabbo nonītassa adhigamāya. Tam kissa hetu ? Yoni h' esā, Bhūmija, nonītassa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhi—pe—sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyām caranti, bhabbā phalassa adhigamāya ; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā ; n' ev' āsam nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyām caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Tam kissa hetu ? Yoni h' esa, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Seyyathāpi, Bhūmija, puriso aggitthiko aggigavesī aggipariyesanañ caramāno sukkham kaṭṭham kolāpam uttarāraṇīm ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya ; anāsañ ce pi karitvā sukkham kaṭṭham kolāpam

uttarāraṇīm ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā sukkharīn kaṭṭham̄ kolāpam̄ uttarāraṇīm ādāya abhimattheyya, bhabbo aggissa adhigamāya; n' ev' āsañ nānāsañ ce pi karitvā sukkharīn kaṭṭham̄ kolāpam̄ uttarāraṇīm ādāya abhimathāyya, bhabbo aggissa adhigamāya. Tam̄ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, aggissa adhigamāya.—Evam eva kho, Bhūmija, ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā sammādiṭṭhī . . . sammāsamādhino, te āsañ ce pi karitvā brahmacariyām̄ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; anāsañ ce pi karitvā brahmacariyām̄ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya; āsañ ca anāsañ ce pi karitvā brahmacariyām̄ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya, n' ev' āsañ nānāsañ ce pi karitvā brahmacariyām̄ caranti, bhabbā phalassa adhigamāya. Tam̄ kissa hetu? Yoni h' esā, Bhūmija, phalassa adhigamāya.

Sace kho,¹ Bhūmija, Jayasenassa rājakumārassa imā catasso upamā paṭibhāseyyūm, anacchariyām te Jayaseno rājakumāro pasideyya, pasanno ca te pasannākāram̄ kareyyāti. Kuto pana marī, bhante, Jayasenassa rājakumārassa imā catasso upamā paṭibhāsissanti anacchariyā pubbe assutapubbā, seyyathāpi Bhagavantan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Bhūmijo Bhagavato bhāsitam̄ abhinanditī.

BHŪMIJASUTTAMĀ CHATTHAMĀ.

127.

Evam me sutaiñ. Ekañ samayām Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Pañcakaṅgo thapati aññataram̄ purisam̄ āmantesi: Ehi tvāñ, ambho purisa, yen' āyasmā Anuruddho ten' upasāñkama,² upasamkamitvā mama vacanena āyasmato Anu-

¹ S^x adds tam̄.

² S^{ky} upasamkami.

ruddhassa pāde sirasā vandāhi evañ ca vadehi¹:—Pañcakaṅgo, bhante, thapati āyasmato Anuruddhassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti : Adhvāsetu kira, bhante, āyasmā Anuruddho Pañcakaṅgassa thapatissa svātanāya attacatuttho bhattam ; yena ca kira, bhante, āyasmā Anuruddho pagevataram² āgaccheyya, Pañcakaṅgo thapati bahukicco bahukaraṇīyo rājakaraṇīyenāti. Evarñ bhante ti kho so puriso Pañcakaṅgassa thapatissa paṭissutvā yen' āyasmā Anuruddho ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmantam Anuruddham abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho so puriso āyasmantam Anuruddham etad avoca : Pañcakaṅgo thapati āyasmato Anuruddhassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti : Adhvāsetu kira, bhante, āyasmā Anuruddho Pañcakaṅgassa thapatissa svātanāya attacatuttho bhattam ; yena ca kira, bhante, āyasmā Anuruddho pagevataram āgaccheyya, Pañcakaṅgo thapati bahukicco bahukaraṇīyo rājakaraṇīyenāti. Adhvāsesi kho āyasmā Anuruddho tuṇhibhāvena. Atha kho āyasmā Anuruddho tassā rattiyā accayena pubbañhasamayañ nivāsetvā pattacīvarañ ādāya yena Pañcakaṅgassa thapatissa nivesanam ten' upasamkami, upasamkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Anuruddham panītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.³ Atha kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Anuruddham bhuttavim onītapattapāniñ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Anuruddham etad avoca :—Idha,⁴ bhante, therā bhikkhū upasamkamitvā evam āhamsu : Appamāñam, gahapati, cetovimuttiñ bhāvehīti ; ekacce therā evam āhamsu : Mahaggatañ, gahapati, cetovimuttiñ bhāvehīti. Yā cāyam, bhante, appamāñā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti,—ime dhammā nānatthā⁵ c' eva

¹ Si S^{ky} omit these three words here but not infra. ² So

Si (bis) and S^y infra ; S^k (bis) and S^y here pagetaram.

³ S^{ky} repeat this sentence.

⁴ Si inserts marū.

S^{ky} ; Si nānatthā, &c.

nānābyañjanā ca? udāhu ekaṭṭhā, byañjanam eva nānan ti?

Tena hi, gahapati,¹ tam yev' ettha paṭibhātu, apanñakan² te ito bhavissatī.

Mayhaṁ kho, bhante, evam hoti: Yā cāyam³ appamāṇā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti, ime dhammā ekaṭṭhā byañjanam eva nānan ti.

Yā cāyam, gahapati, appamāṇā cetovimutti yā ca mahaggatā cetovimutti, ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca. Tad aminā p' etam,⁴ gahapati, pariyāyena veditabbam, yathā⁵ ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca.

Katamā ca, gahapati, appamāṇā cetovimutti? Idha, gahapati, bhikkhu mettāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim iti uddhamadhotiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjhena pharitvā viharati; karuṇāsaḥagatena cetasā; muditāsaḥagatena cetasā; upekhāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā . . . viharati.—Ayam vuccati, gahapati, appamāṇā cetovimutti.

Katamā, gahapati, mahaggatā cetovimutti? Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā ekam rukkhamūlam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha,⁶ gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi⁷ vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, yāvatā ekam gāmakhettam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha,

¹ S^{ky} repeat: appamāṇam . . . mahaggatam . . . bhavehit, as above. ² So Si Bu; S^{ky} apanñakan. ³ Both S^k and S^y cāram, omitting following ca.

⁴ S^{ky} tad aminā ca tad aminā pe gahapati. ⁵ Si yathā pan'; S^{ky} yatha v'. ⁶ Si adds pana here and in following sentences. ⁷ Si omits pi here and in the following sentences.

gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā gāmakkhattāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā ekaṁ mahārajjam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā dve vā tīṇi vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Idha, gahapati, bhikkhu yāvatā samuddapariyantam paṭhavim mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati.—Ayam pi vuccati, gahapati, mahaggatā cetovimutti. Iminā kho etam, gahapati, pariyāyena veditabbam yathā ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca.

Catasso kho imā, gahapati, bhavūppattiyo. Katamā catasso? Idha,¹ gahapati, ekacco parittābhā ti² pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maranā Parittābhānam devānam sahavyataṁ uppajjati. Idha,³ gahapati, ekacco appamāṇā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maranā Appamāṇābhānam devānam sahavyataṁ uppajjati. Idha, gahapati, ekacco samkiliṭṭhābhā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maranā Samkiliṭṭhābhānam devānam sahavyataṁ uppajjati. Idha, gahapati, ekacco parisuddhābhā ti pharitvā adhimuccitvā viharati; so kāyassa bhedā param maranā Parisuddhābhānam devānam sahavyataṁ uppajjati. Imā kho, gahapati, catasso bhavūppattiyo.

Hoti kho so, gahapati, samayo yā tā devatā ekajjhām sannipatanti, tāsam ēkajjhām sannipatitānam vanṇanānattam hi kho paññāyati no ca ābhānānattam. Seyyathāpi, gahapati, puriso sambahulāni telappadipāni⁴ ekaṁ gharaṁ paveseyya, tesam⁵ gharaṁ pavesesitānam accinānattam hi kho paññāyetha, no ca ābhānānattam;—evam eva kho, gahapati, hoti⁶ so samayo yā tā devatā ekajjhām sanni-

¹ S^{ky} add pana. ² So S^{ky} Bu; Si parittābhāni, &c. ³ Si adds pana. ⁴ Si telapadipāni. ⁵ Si adds ekaṁ. ⁶ Si adds kho.

patanti, tāsam ekajjhām sannipatitānam vāñjanānattam hi kho paññāyati, no ca ābhānānattam. Hoti kho so, gahapati, samayo yā tā devatā tato vipakkamanti, tāsam tato vipakka-mantinām¹ vāñjanānattam c' eva paññāyati ābhānānattā ca. Seyyathāpi, gahapati, puriso tāni sambahulāni telappadipāni tamhā gharā nihareyya, tesam tato nīharantānam accinā-nattañ c' eva paññāyetha ābhānānattāñ ca;—evam eva kho, gahapati, hoti so samayo yā tā devatā tato vipakkamanti tāsam tato vipakkamantinām vāñjanānattāñ c' eva paññāyati ābhānānattāñ ca. Na kho, gahapati, tāsam devatānam evam hoti: Idam amhākām niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yath' eva tā² devatā abhini-visanti,³ tattha tatth' eva tā devatā abhiramanti. Seyyathāpi, gahapati, makkhikānām kājena⁴ vā piṭakena vā hariyā-mānānam na evam hoti: Idam amhākām⁵ niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yath' eva tā makkhikā abhira-manti;—evam eva kho, gahapati, tāsam devatānam na evam hoti: Idam amhākām niccan ti vā dhuvan ti vā sassatan ti vā; api ca yattha yath' eva tā devatā abhini-visanti tattha tatth' eva tā devatā abhiramantī.

Evam vutte āyasmā Abhiyo⁶ Kaccāno āyasmantānam Anuruddham etad avoca: Sādhu, bhante Anuruddha; atthi ca me ettha uttarin paṭipucchitabbam.⁷ Yā tā, bhante, devatā ābhā, sabbā tā parittābhā? udāhu sant' ettha ekaccā devatā appamāṇābhā ti?

Tadañgena kho, āvuso Kaccāna, sant'⁸ ettha ekaccā devatā parittābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā appa-māṇābhā ti.

Ko nu kho, bhante Anuruddha, hetu ko paccayo yena tāsam devatānam ekam devanikāyan upapannānam sant'

¹ Skv v—ānam. ² Si yā; Skv omit (S^y omits also the following tā). ³ So Skv Si; Bu (?) adhivasanti. ⁴ So Si Bu (kacenāti pi pāṭho); Skv kācena. ⁵ Si here as elsewhere read idamhākām. ⁶ So Si; Skv Sabhiyo. ⁷ So Si and Skv infra; Skv here parip. ⁸ Skv santi pan'.

etth' ekaccā devatā parittābhā santi pan' etth' ekaccā devatā appamāñābhā ti ?

Tena,¹ āvuso Kaccāna, tam yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya, tathā nam vyākareyyāsi. Tam kim maññasi, āvuso Kaccāna ? Yvāyam bhikkhu yāvatā ekam rukkhamūlam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsam ubhinnam cittabhāvanānam katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti ?

Yvāyam, bhante, bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam ubhinnam cittabhāvanānam mahaggatatarā ti.

Tam kim maññasi, āvuso Kaccāna ? Yvāyam bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā rukkhamūlāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā ekam gāmakkhettam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsam ubhinnam cittabhāvanānam katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti ?

Yvāyam, bhante, bhikkhu yāvatā ekam gāmakkhettam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam ubhinnam cittabhāvanānam mahaggatatarā ti.

Tam kim maññasi, āvuso Kaccāna ? Yvāyam bhikkhu yāvatā ekam gāmakkhettam mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā gāmakkhettañi mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsam ubhinnam cittabhāvanānam katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti ?

Yvāyam, bhante, bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā gāmakkhettañi mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam ubhinnam cittabhāvanānam mahaggatatarā ti.

Tam kim maññasi, āvuso Kaccāna ? Yvāyam bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā gāmakkhettañi mahaggatan ti pharitvā

¹ Si tena h'.

adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā ekam̄ mahārajjam̄ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyan̄, bhante, bhikkhu yāvatā ekam̄ mahārajjam̄ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ mahaggatatarā ti.

Tam̄ kim maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyan̄ bhikkhu yāvatā ekam̄ mahārajjam̄ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyan̄ bhikkhu, bhante, yāvatā dve vā tīni vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ mahaggatatarā ti.

Tam̄ kim maññasi, āvuso Kaccāna? Yvāyan̄ bhikkhu yāvatā dve vā tīni vā mahārajjāni mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, yo cāyam bhikkhu yāvatā samuddapariyantam̄ pañhavim̄ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati,—imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ katamā cittabhāvanā mahaggatatarā ti?

Yvāyan̄, bhante, bhikkhu yāvatā samuddapariyantam̄ pañhavim̄ mahaggatan ti pharitvā adhimuccitvā viharati, ayam imāsam̄ ubhinnam̄ cittabhāvanānam̄ mahaggatatarā ti.

Ayam kho, āvuso Kaccāna, hetu ayam paccayo yena tāsam̄ devatānam̄ ekam̄ devanikāyan̄ upapannānam̄ sant' eth' ekaccā devatā parittābhā santi pan' eth' ekaccā devatā appamāñābhā ti.

Sādhu, bhante Anuruddha; atthi ca me ettha uttarim̄ pañipucchitabbam.¹ Yāvatā, bhante, devatā ābhā, sabbā tā samkiliṭṭhābhā?² udāhu sant' eth' ekaccā devatā parisudhābhā ti?

¹ S^{ky} Si here pañipo. ² So Si; S^{ky} samkiliṭṭhā here, but not infra.

Tadaṅgena kho, āvuso Kaccāna, sant' etth' ekaccā devatā saṅkiliṭṭhābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti.

Ko nu kho, bhante Anuruddha, hetu ko paccayo yena tāsamān devatānam ekam devanikāyam upapannānam sant' etth' ekaccā devatā saṅkiliṭṭhābhā, santi pan' etth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti?

Tena, āvuso Kaccāna, upaman te karissāmi. Upamāya p' idh' ekacco¹ viññū puriso bhāsitassa attham ājānāti. Seyyathāpi, āvuso Kaccāna, telappadipassa jhāyato telam pi aparisuddham² vaṭṭi³ pi aparisuddhā; so telassa pi aparisuddhātā vaṭṭiyā pi aparisuddhātā andhandham viya jhāyati,—evam eva kho, āvuso Kaccāna, idh' ekacco bhikkhu saṅkiliṭṭhābhām⁴ pharitvā adhimuccitvā viharati; tassa kāyaduṭṭhullam pi na suppaṭippasaddham hoti, thīnamiddham pi na susamūhatam hoti, uddhaccakukkuccam pi na suppaṭivinitam hoti; so kāyaduṭṭhullassa pi na suppaṭip-passaddhātā thīnamiddhassa pi na susamūhatattā uddhaccakukkuccassa pi na suppaṭivinitattā andhandham viya jhāyati. So kāyassa bhedā param maraṇā Saṅkiliṭṭhābhānam devānam sahavyatām uppajjati. Seyyathāpi, āvuso Kaccāna, telappadipassa jhāyato telam pi parisuddham vaṭṭi pi parisuddhā, so telassa pi parisuddhātā vaṭṭiyā pi parisuddhātā na andhandham viya jhāyati,—evam eva kho, āvuso Kaccāna, idh' ekacco bhikkhu parisuddhābhāni⁵ pharitvā adhimuccitvā viharati, tassa kāyaduṭṭhullam pi suppaṭippassaddham hoti, thīnamiddham pi susamūhatam hoti, uddhaccakukkuccam pi suppaṭivinitam hoti; so kāyaduṭṭhullassa pi suppaṭip-passaddhātā thīnamiddhassa pi susamūhatattā uddhaccakukkuccassa pi suppaṭivinitattā na andhandham viya jhāyati. So kāyassa bhedā param maraṇā parisuddhābhānam devānam sahavyatām uppajjati.

¹ Si puts the following in the plural.
² S^{ky} omit this word.

³ S^k vaddhi; S^y vaddha.

⁴ So Si; S^{ky} s—bhā.

⁵ So Si; S^{ky} parisuddhā bhikkhu parisuddhābhā ti.

Ayām kho, āvuso Kaccāna, hetu ayām paccayo yena tāsam devatānam ekam devanikāyam upapannānam sant' eth' ekaccā devatā samkiliṭṭhābhā, santi pan' eth' ekaccā devatā parisuddhābhā ti.

Evaṁ vutte āyasmā Abhiyo Kaccāno āyasmantam Anuruddham etad avoca :—Sādhu, bhante Anuruddha; na, bhante, āyasmā Anuruddho evam āha : Evam me sutati vā, evam arahati bhavitun ti vā; atha ca pana, bhante, āyasmā Anuruddho : Evam pi tā devatā iti pi¹ devatā tveva² bhāsatī. Tassa mayham, bhante, evam hoti : Addhā āyasmatā Anuruddhena tāhi devatāhi saddhim sannivuttha-pubban c' eva sallapitapubbañ ca sākacchā ca samāpajjita-pubbañ ti.

Addhā kho te³ ayām, āvuso Kaccāna, āsajja upaniyavācā bhāsitā; api ca te aham vyākarissāmi. Dīgharattam vo me, āvuso Kaccāna, tāhi devatāhi saddhim sannivuttha-pubbañ c' eva sallapitapubbañ ca sākacchā ca samāpajjita-pubbañ ti.

Evaṁ vutte āyasmā Abhiyo Kaccāno Pañcakaṅgam thapatim etad avoca : Lābhā te, gahapati, suladdhan te, gahapati, yam tvañ c' eva tam kaṅkhādhammam pahāsi yam p' imam dhammapariyāyam alatthamhā savanāyāti.

ANURUDDHASUTTAṂ SATTAMAM.

128.

⁴Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Kosambiyam viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Kosambiyain bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasamikami upasam-

¹ Si adds tā.

² Si tve.

³ Si omits te.

⁴ Cf. I. Vin. p. 341.

kamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho so bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Idha, bhante, Kosambiyam bhikkhū bhañdanajatā kalahajatā vivādāpānnā aññamaññām mukhasattihī vitudantā viharanti. Sādu, bhante, Bhagavā yena te bhikkhū ten' upasainkamatu anukampañ upādāyāti. Adhivāsesi Bhagavā tuñhibhāvena. Atha kho Bhagavā yena te bhikkhū ten' upasankami upasankamitvā te bhikkhū etad avoca : Alāñ, bhikkhave ; mā bhañdanam mā kalaham mā viggaham mā vivādan ti.

Evañ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi ; apposukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyutto viharatu ; mayam etena bhañdanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Dutiyam pi kho Bhagavā te bhikkhū etad avoca : Alāñ, bhikkhave ; mā bhañdanam mā kalaham mā viggaham mā vivādan ti. Dutiyam pi kho so bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi ; apposukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyutto viharatu ; mayam etena bhañdanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Tatiyam pi kho Bhagavā te bhikkhū etad avoca : Alāñ, bhikkhave ; mā bhañdanam mā kalaham mā viggaham mā vivādan ti. Tatiyam pi kho so bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Āgametu, bhante, Bhagavā dhammassāmi ; apposukko, bhante, Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyutto viharatu ; mayam etena bhañdanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmāti.

Atha kho Bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā patta-civaram ādāya Kosambim¹ piñḍāya pāvisi, Kosambiyam piñḍāya caritvā pacchābhettam piñḍapātapaṭikkanto senasanam samsāmetvā pattacivaram ādāya thitako va imā gāthā² abhāsi :—

¹ So Si ; Sk^y Kosambiyam, as usual. ² Cf. I. Vin. 349 ; Udāna p. 61 ; Dhp. vv. 3-6, 328-330 ; III. Jātaka 488 ; S.N. 7.

Puthusaddo samajano¹ na bālo koci maññatha,²
 Saṅghasmin bhijjamānas- nāññam bhiyyo amaññarum³
 min
 Parimutṭhā paṇḍitā bhāsā vācā gocarabhāñino
 Yāv' icchanti mukhāyāmām yena nītā na tam vidū.
 Akkocchi mām avadhi mām ajini mām ahāsi me,—
 Ye⁴ tam upanayhanti veram̄ tesam̄ na sammati.
 Akkocchi mām avadhi mām ajini mām ahāsi me,—
 Ye tam̄ na upanayhanti⁵ veram̄ tesūpāsammati.
 Na hi verena verāni sammantidha⁶ kudācanam̄,
 Averena ca sammanti; —esa dhammo sanantano.
 Pare ca na vijānanti Mayam ettha yamāmase;⁷
 Ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā.
 Atṭhiccidā pāññaharā⁸ gavāssadhanahārino
 Rattham vilumpamānānam̄ tesam pi hoti samgati;
 Kasmā tumhāka⁹ no siyā?
 Sace labhetha nipakam̄ sahā- saddhiñcaram̄ sādhuvihāri-
 yam̄ dhīram,
 Abhibhuyya sabbāni parissa- careyya ten' attamano sati-
 yāni mā. ¹⁰
 No ce labhetha nipakam̄ sa- saddhiñcaram̄ sādhuvihāri-
 hāyam dhīram,
 Rājā va rattham̄ vijitam pa- eko care mātañg' araññe va
 hāya nāgo.
 Ekassa caritam seyyo, na 'tthi bāle sahāyatā;
 Eko care na ca pāpāni kayirā apposukko mātañg' araññe
 va nāgo ti.

¹¹ Atha kho Bhagavā ṛhitako va imā gāthā bhāsitvā yena
 Bālakalonakāragāmo ten' upasamkami. Tena kho pana

¹ Bu : sampajāno ti samāno ; Si S ^{ky} samajano.	² Bu
maññetha.	maññatha.
³ So Bu ; Si S ^{ky} amaññatha.	⁴ So S ^{ky} Bu ;
Si adds ca.	Si ye ca tam na up.
⁵ So S ^{ky} ; Si ye ca tam na up.	⁶ Si sammant'
idha.	idha.
⁷ So S ^{ky} Bu ; Si yamāmhave.	⁸ So S ^{ky} ; Si
pānā harā (as S ^k before correction).	pānā harā (as S ^k before correction).
¹⁰ So S ^{ky} ; Si satimā.	⁹ Si tumhākam̄.
	¹¹ Cf. I. Vin. 350.

samayena āyasmā Bhagu Bālakalonakāragāme viharati, Addasā kho āyasmā Bhagu Bhagavantam dūrato va āgacchantam, disvāna āsanam paññāpesi udakañ ca pādānam. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Āyasmā pi kho Bhagu Bhagavantam abhivādetvā ekamantanam nisīdi. Ekamantanam nisinnam kho āyasmantam Bhagum Bhagavā etad avoca: Kacci, bhikkhu, khamaniyam, kacci yāpaniyam, kacci piñdakena na kilamasīti?—Khamaniyam Bhagavā, yāpaniyam Bhagavā, na cāham bhante, piñdakena kilamāmīti.—Atha kho Bhagavā āyasmantam Bhagum dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamsetvā uṭṭhāy' āsanā yena Pācīnavamīsadāyo ten' upasaṅkami. Tena kho pana samayena āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo² Pācīnavamīsadāye viharanti. Addasā kho dāyapālo Bhagavantam dūrato va āgacchantam, disvāna Bhagavantam etad avoca: Mā, samaṇa, etam dāyam pāvisi; sant' ettha tayo kulaputtā attakāmarūpā viharanti; mā tesam aphāsum akāsīti. Assosi kho āyasmā Anuruddho dāyapālassa Bhagavatā saddhim mantayamānassa, sutvāna dāyapālam etad avoca: Mā, āvuso dāyapāla, Bhagavantam vāresi; satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā Anuruddho yen' āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantañ ca Nandiyam āyasmantañ ca Kimbilam etad avoca: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto; satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantam paccuggantvā eko Bhagavato pattacivaram paṭiggahesi, eko āsanam paññāpesi, eko pādodakam upaṭṭhapesi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane; nisajja pāde pakkhālesi. Te pi kho āyasmanto Bhagavantam abhivādetvā ekamantanam nisīdinisu. Ekamantanam nisinnam kho āyasmantam Anuruddham Bhagavā etad avoca: Kacci vo, Anuruddhā, khamaniyam, kacci yāpaniyam, kacci piñdakena na kilamathāti?

¹ Cf. Vol. I. p. 205 for follg.² Si Kimmilo.

Khamanīyam Bhagavā, yāpanīyam Bhagavā, na ca mayam, bhante, piṇḍakena kilamāmāti.

Kacci pana vo, Anuruddhā, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakibhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharathāti?

Taggha mayam, bhante, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakibhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharāmāti.

Yathākatham pana tumhe, Anuruddhā, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakibhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharathāti?

Idha mayham, bhante, evam hoti: Lābhā vata me suladdham vata me yo 'ham evarūpehi sabrahmacārīhi saddhim viharāmīti. Tassa mayham, bhante, imesu āyasmantesu mettam kāyakammam paccupaṭṭhitam āvī c' eva raho ca, mettam vacikammam,¹ mettam manokammam paccupaṭṭhitam āvī c' eva raho ca. Tassa mayham, bhante, evam hoti: Yannūnāham sakam cittam nikhipitvā imesam yeva āyasmantānam cittassa vasena vatteyyan ti. So kho aham, bhante, sakam cittam nikhipitvā imesam yeva āyasmantānam cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no, bhante, kāyā, ekañ ca pana maññe cittañ ti.

Āyasmā pi kho Nandiyo, āyasmā pi Kimbilo Bhagavantam etad avocum: Mayham pi kho, bhante, evam hoti: Lābhā vata me suladdham vata me yo 'ham . . . *dc. as above . . . ekañ ca pana maññe cittañ ti.*

Evarūpehi mayam, bhaute, samaggā sammodamānā avivadamānā² khīrodakibhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā³ viharāmāti.

Sādhu sādhu, Anuruddhā. Kacci pana vo, Anuruddhā, appamattā ātāpino pahitattā viharathāti?

¹ Si adds: paccupaṭṭhitam āvī c' eva raho ca.
omits.

² Si
³ S^v here sampassamānā.

Taggha mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti.

Yathākatham pana tumhe, Anuruddhā, appamattā ātāpino pahitattā viharathāti?

Idha, bhante, amhākam yo paṭhamam gāmato piṇḍaya paṭikkamati, so āsanāni paññāpeti, pānīyam paribhojanīyam upaṭṭhapeti, avakkārapātiṁ [upaṭṭhapeti. Yo pacchā gāmato piṇḍaya paṭikkamati, sace hoti bhuttāvaseso, sace ākaṅkhati, bhuñjati; no ce ākaṅkhati, appaharite vā chaddeti, appānake vā udake opilāpeti; so āsanāni paṭisāmeti, pānīyam paribhojanīyam paṭisāmeti, avakkārapātim] ¹ dhovitvā ² paṭisāmeti bhattaggam sammajjati. Yo passati pānīyaghataṁ vā paribhojanīyaghataṁ vā ³ rittam tucchaṁ, so upaṭṭhapeti; sac' assa hoti avisayham hatthavikārena dutiyam āmantetvā hatthavilaṅghakena ⁴ upaṭṭhapema. Na tveva mayaṁ, bhante, tappaccayā vācam bhindāma. Pañcāhikam kho pana mayaṁ, bhante, sabbarattiyam ⁵ dhammiyā kathāya sannisdāma.—Evaṁ kho mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti.

Sādhu sādhu, Anuruddhā. Atthi pana vo, Anuruddhā, evam appamattānaṁ ātāpīnam pahittānam viharantānam uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsuvihāro ti?

Idha mayaṁ, bhante, appamattā ātāpino pahitattā viharantā obhāsañ c' eva sañjānāma dassanañ ca rūpānam. So kho pana no obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānam; tañ ca nimittam na paṭivijjhāmāti.

Tam kho pana vo, Anuruddhā, nimittam paṭivijjhitatbam. Aham pi sudam, Anuruddhā, pubbe va sambodhā anabhisambuddho Bodhisatto va samāno obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānam. So kho pana me obhāso

¹ Skt omit passage in brackets. ² Si omits. ³ Si substitutes vaccaghaṭam vā, which perhaps should be added to text as at I. Vin. 352. ⁴ Cf. supra p. 130; Si adds: pānīyaghataṁ vā paribhojanīyaghataṁ vā. ⁵ Skt s—iyā.

na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānan ti? Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Vicikicchā kho me udapādi, vicikicchādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam; so 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissatiti. So kho aham, Anuruddhā, appamatto ātāpi pahitatto viharanto obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānam. So kho pana me obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānan ti? Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Amanasikāro kho me udapādi, amanasikārādhikaraṇañ ca pana¹ me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro ti. So kho aham, Anuruddhā, —pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Thīnamiddhan khot me udapādi, thīnamiddhādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thīnamiddhan ti. So kho aham, Anuruddhā, —pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Chambhitattam khot me udapādi, chambhitattādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso addhānamaggapatipanno, tassa ubhatopasse vadakā uppateyyum,² tassa ubhatonidānam³ chambhitattam uppajjeyya,—evam eva kho me, Anuruddhā, chambhitattam udapādi, chambhitattādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam.) So 'ham tathā karis-

¹ So Si; Sk^y omit pana here and generally. ² Si uppajjeyum. ³ Si tato nidānam; Sk^y ubhato tā nidānam.

sāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thinamiddham na chambhitattan ti. So kho aham, Anuruddhā,—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi : Ubbillam¹ kho me udapādi, ubbillādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso ekañ nidhimukham gavesanto sakideva pañca nidhimukhāni adhigaccheyya, tassa tatonidānam ubbillam uppajjeyya,—evam eva kho, Anuruddhā, ubbillam kho me udapādi, ubbillādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam.) So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thinamiddham na chambhitattam na ubbillam ti. So kho aham, Anuruddhā—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi : Duṭṭhullam kho me udapādi, duṭṭhullādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thinamiddham na chambhitattam na ubbillam na duṭṭhullan ti. So kho aham, Anuruddhā—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi : Accāraddhviriyan kho me udapādi, accāraddhviriyyādhikaraṇañ ca pana me samādhi cavi, samādhimhi cute obhāso antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso ubhohi hatthehi vaṭṭakam gālham gaṇheyya,² so tath' eva matameyya,³—evam eva kho, Anuruddhā, accāraddhviriyan udapādi accāraddhviriyyādhikaraṇañ ca . . . dassanañ ca rūpānam.) So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro na thinamiddham na chambhitattam na ubbillam na duṭṭhullan na accāraddhviriyan ti. So kho aham, Anuruddhā—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi : Atilīnaviriyam kho me

¹ So S^{ky} Bu ; Si ubbillam throughout.
² So Si (corr.) ; Bu patameyyāti mareyya (Morris MS. of R.A.S. pameyyāti mareyya).

¹ S^{ky} continue :
³ So Si (corr.) ; Bu patameyyāti mareyya (Morris MS. of R.A.S. pameyyāti mareyya).

udapādi atilinaviriyādhikaraṇāñ ca . . . dassanañ ca rūpānam. (Seyyathāpi, Anuruddhā, puriso vattakam sithilam gaṇheyya, so tassa ¹ hatthato uppateyya,—evam eva kho me, Anuruddhā, atilinaviriyam udapādi . . . dassanañ ca rūpānam.) So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati na amanasikāro . . . na accāraddhaviriyam na atilinaviriyam ti. So kho aham, Anuruddhā—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Abhijappā kho me udapādi abhijappādhikaraṇāñ ca pana . . . dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na atilinaviriyam na abhijappā ti. So kho aham, Anuruddhā—pe—tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Nānattasaññā kho me udapādi . . . dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na abhijappā na nānattasaññā ti.

So kho aham, Anuruddhā, appamatto ātāpī pahitatto viharanto obhāsañ c' eva sañjānāmi dassanañ ca rūpānam. So kho pana me obhāso na cirass' eva antaradhāyati dassanañ ca rūpānam. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yena me obhāso antaradhāyati dassanañ ca rupānan ti ? Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Atinijjhāyitattam kho me rūpānam udapādi . . . dassanañ ca rūpānam. So 'ham tathā karissāmi yathā me puna na vicikicchā uppajjissati . . . na nānattasaññā na atinijjhāyitattam rūpānan ti. So kho aham, Anuruddhā, Vicikicchā cittassa upakkilesu ti iti viditvā vicikiccham cittassa upakkilesam pajahim; Amanasikāro cittassa upakkilesu ti iti viditvā amanasikāram cittassa upakkilesam pajahim; Thīnamiddham cittassa upakkilesu ti . . . pajahim; Chambhitattam . . . pajahim; Ubbillam . . . pajahim; Duṭṭhullam . . . pajahim; Accāraddhaviriyam . . . pajahim; Atilinaviriyam . . . pajahim; Abhijappā . . . pajahim; Nānattasaññā . . . pajahim; Atinijjhāyitattam rūpānam

¹ Sky omit.

cittassa upakkileso ti iti viditvā atinijjhāyitattam rūpānam
cittassa upakkilesam pajahim.

So kho aham, Anuruddhā, appamatto ātāpi pahitatto viharanto obhāsam hi kho sañjānāmi na ca rūpāni passāmi; rūpāni hi kho passāmi na ca obhāsam sañjānāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yo 'ham obhāsam hi kho sañjānāmi na ca rūpāni passāmi, rūpāni hi kho passāmi na ca obhāsam sañjānāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan ti? Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Yasminī kho aham samaye rūpanimittam amanasikaritvā obhāsanimittam manasikaromi, obhāsam hi kho tamhi samaye sañjānāmi na ca rūpāni passāmi. Yasminī panāham samaye obhāsanimittam amanasikaritvā rūpanimittam manasikaromi, rūpāni hi kho tamhi samaye passāmi na ca obhāsam sañjānāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan ti.

So kho aham, Anuruddhā, appamatto ātāpi pahitatto viharanto parittañ c' eva obhāsam sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi, appamāṇāñ ca obhāsam sañjānāmi appamāṇāñ ca rūpāni passāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo yo 'ham parittañ c' eva obhāsam sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi appamāṇāñ c' eva obhāsam sañjānāmi appamāṇāñ ca rūpāni passāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan ti? Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Yasminī kho samaye paritto samādhi hoti, parittam me tamhi samaye cakkhu hoti; so 'ham parittena cakkhunā parittañ c' eva obhāsam sañjānāmi parittāni ca rūpāni passāmi. Yasminī pana samaye apparitto me samādhi hoti, appamāṇāñ me tamhi samaye cakkhu hoti; so 'ham appamāṇena cakkhunā appamāṇāñ c' eva obhāsam sañjānāmi appamāṇāñ ca rūpāni passāmi kevalam pi rattim kevalam pi divasam kevalam pi rattindivan ti. Yato kho

me, Anuruddhā, Vicikicchā cittassa upakkilesō ti iti viditvā vicikicchā cittassa upakkilesō pahīno ahosi; Amanasikārō cittassa upakkilesō ti iti viditvā amanasikārō cittassa upakkilesō pahīno ahosi; Thīnamiddham . . . pahīno ahosi; Chambhitattam . . . pahīno ahosi; Ubbillam . . . pahīno ahosi; Duṭṭhullam . . . pahīno ahosi; Accāraddhaviriyam . . . pahīno ahosi; Atilinaviriyam . . . pahīno ahosi; Abhijappā . . . pahīno ahosi; Nānattasaññā . . . pahīno ahosi; Atinijjhāyitattam rūpānam cittassa upakkilesō ti iti viditvā atinijjhāyitattam rūpānam cittassa upakkilesō pahīno ahosi. Tassa mayham, Anuruddhā, etad ahosi: Ye kho me cittassa upakkilesā,¹ te me pahīnā. Handa dānāham tividhena samādhim bhāvemīti.² So kho aham, Anuruddhā, savitakkam pi savicāram samādhim bhāvesim, avitakkam pi vicāramattam samādhim bhāvesim, avitakkam pi avicāram samādhim bhāvesim, sappitikam pi samādhim bhāvesim, nippitikam pi samādhim bhāvesim, sātasathagatam pi samādhim bhāvesim, upekhāsahagatam pi samādhim bhāvesim. Yato kho me, Anuruddhā, savitakko³ savicāro samādhi bhāvito ahosi, avitakko vicāramatto samādhi bhāvito ahosi, avitakko avicāro samādhi bhāvito ahosi, sappitiko pi samādhi bhāvito ahosi, nippitiko³ pi samādhi bhāvito ahosi, upekhāsahagato samādhi bhāvito ahosi, nāṇañ ca pana me dassanam udapādi: Akuppā me vimutti, ayam antimā jāti, na 'tthi dāni punabbhavo ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Anuruddho Bhagavato bhāsitam abhinandīti.

UPAKKILESASUTTAMĀ⁴ ATTHAMAMĀ.

¹ MSS. upakkilesō. ² Si bhāvesin ti. ³ Si adds pi in each clause. ⁴ So Si Bu; S^{ky} (cf. title of No. 131) Upakkilesiyasuttamā.

129.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvathiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca:—

Tiñ' imāni, bhikkhave, bālassa bālalakkhañāni bālani-mittāni bālapadānāni.¹ Katamāni tiñi? Idha, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī.² No ce tam, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca abhavissa dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī, kena nam³ paññitā jāneyyum: Bālo ayañ bhavañ asappuriso ti? Yasmā ca kho, bhikkhave, bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī dukkatakammakārī, tasmā nam paññitā jānanti: Bālo ayañ bhavañ asappuriso ti. Sa kho so, bhikkhave, bālo tividham diṭṭh' eva dhamme dukkham̄ domanassam paṭisarīvedeti. Sace, bhikkhave, bālo sabhāyam vā nisinno hoti rathiyāya⁴ vā nisinno hoti singhātakē vā nisinno hoti, tatra ce⁵ janō tajjam tassārupparāñ kathāñ manteti, sace, bhikkhave, bālo pāññatipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti surāmeraya-majjapamādaṭṭhāyī hoti, tatra, bhikkhave, bālassa evam hoti: Yam kho janō tajjam tassārupparāñ kathāñ manteti, saṁvijjante te ca dhammā mayi ahañ ca tesu dhammesu sandissāmīti.—Idam, bhikkhave, bālo paṭhamam diṭṭh' eva dhamme dukkham̄ domanassam paṭisarīvedeti.

⁶ Puna ca param, bhikkhave, bālo passati rājāno coram āgucārim gahetvā vividhā kammakārañā⁷ kārente kasāhi pi

¹ So S^v Bu; Si S^k bālāp. ² Si dukkatañ as in I. Ang. 102. Si also inserts ca after and before this word both here and infra. ³ So S^{ky}; Si ke nam here and infra. ⁴ So S^{ky}; Si rathiyā. Cf. vol. ii. 108. ⁵ So S^{ky} Bu; Si omits. ⁶ Cf. for this list I. Anguttara 47, Milinda 197. ⁷ So Si; S^{ky} k—karapā here, but k—kārapā sts. infra.

tālente, vettehi pi tālente, addhadanḍakehi pi tālente, hattham pi chindante, pādam pi chindante, hatthapādam pi chindante, kaṇṇam pi chindante, nāsam pi chindante, kaṇṇanāsam pi chindante, bilaṅgathālikam pi karonte, sañkhamuṇḍikam pi karonte, Rāhumukham pi karonte, jotiṁālikam pi karonte, hatthapajjotikam pi karonte, erakavattikam pi karonte, cīrakavāsikam pi karonte, eneyyakam pi karonte, baṭisamamīsikam pi karonte, kahāpanakam pi karonte, khārāpatacchikam pi karonte, palighaparivattikam pi karonte, paṭalapiṭhakam pi karonte, tattena pi telena osiñcante, sunakhehi khādāpente, jivantam pi sūle uttāsentē, asinā pi sīsam chindante. Tatra, bhikkhave, bālassa evam hoti: Yathārūpānaṁ kho pāpakānaṁ kammānaṁ hetu rājāno coram āgucāriṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti kasāhi pi tālenti, vettehi pi tālenti, addhadanḍakehi pi tālenti,¹ hattham pi chindanti, pādam pi chindanti, hatthapādam pi . . . asinā pi sīsam chindanti,—vijjante te ca dhammā mayi, ahañ ca tesu dhammesu sandissāmi. Mañ ce pi rājāno jāneyyūm, mam pi rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kāreyyūm, kasāhi pi tāleyyūm, vettehi pi tāleyyūm,² . . . asinā pi chindeyyun ti.—Idam pi, bhikkhave, bālo dutiyām diṭṭh' eva dhamme dukkhamān domanassām paṭisāmvedeti.

Puna ca param, bhikkhave, balām pīṭhasamāruṇham³ vā mañcasamāruṇham vā chamāya⁴ vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe pāpakāni kammāni kāyena duccaritāni vācāya duccaritāni manasā duccaritāni, tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholambanti abhippalambanti. Seyyathāpi, bhikkhave, mahantānaṁ pabbatakūṭānaṁ chāyā sāyanhasamayām paṭhaviyā olambanti ajjholambanti abhippalambanti,—evam eva kho, bhikkhave, bālām pīṭhasamāruṇham vā mañcasamāruṇham vā chamāya vā semānaṁ yāni 'ssa pubbe pāpa-

¹ Si tālenti—pe—asinā pi sīsam chindanti. ² Si tāleyyūm—pe—jivantam pi sūle uttāseyyūm, asinā sīsam chindeyyun ti.

³ So Skv; Si p—ūlham, throughout. ⁴ Si chamāyām.

kāni kammāni katāni kāyena duccaritāni vācāya duccaritāni manasā duccaritāni tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholaṁbanti abhippalambanti. Tatra, bhikkhave, bālassa evam hoti : Akatam vata me kalyāṇam akatam kusalam akatam bhīruttānam, katam pāpam kataṁ luddam katam kibbisam ; yāvatā hoti akatakalyāṇānam akatakusalānaiṁ akatabhīrut-tānānam katapāpānam kataluddānam katakibbisānam gati, tam gatim pecca gacchāmīti. So socati kilamati paridevati, urattālin kandati sammoham āpajjati.—Idam kho, bhikkhave, bālo tatiyam ditṭh' eva dhamme dukkham domanassam paṭisanivedeti.

Sa kho so bhikkhu bālo kāyena duccaritam caritvā vācāya duccaritam caritva manasā duccaritam carityā kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayarin uppajjati. Yam kho tam, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya : Ekan tam anīṭham ekan tam akantam ekan tam amanāpan ti nirayam eva etam sammā vadamāno vadeyya : Ekan tam anīṭham ekan tam akantam ekan tam amanāpan ti. Yāvañcidam, bhikkhave, upamā pi na sukarā yāva dukkhā nirayā ti.

Evam vutte aññataro bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Sakkā pana me, bhante, upamā kātun ti ?

Sakkā bhikkhūti Bhagavā avoca : Seyyathāpi, bhikkhu, coram āgucārim gahetvā rañño dasseyyumi : Ayan te, deva, coro āgucāri, imassa yam icchasi tam dañḍam pañehīti ; tam enam rājā evam vadeyya : Gacchatha bho imam purisam pubbañhasamayam sattisatena hanathāti ; tam enam pubbañhasamayam sattisatena haneyyum. Atha rājā majjhantikam samayam evam vadeyya : Ambho katham so puriso ti ?—Tath' eva deva jīvatīti.—Tam enam rājā evam vadeyya : Gacchatha bho tam purisam majjhantikam samayam sattisatena hanathāti ; tam enam majjhantikam samayam sattisatena haneyyum. Atha rājā sāyañhasamayam evam vadeyya : Ambho katham so puriso ti ?—Tath' eva deva jīvatīti.—Tam enam rājā evam vadeyya : Gacchatha bho tam purisam sāyañhasamayam sattisatena hanathāti ; tam enam sāyañ-

hasamayānī sattisatena haneyyūm. Tam kim maññatha, bhikkhave? Api nu so puriso tīhi sattisatehi haññamāno tatonidānam dukkham̄ domanassam̄ paṭisamvēdiyethāti?

Ekissā pi, bhante, sattiyā haññamāno so puriso tatonidānam dukkham̄ domanassam̄ paṭisamvēdiyetha; ko pana vādo tīhi sattisatehīti?

Atha kho Bhagavā parittam pāñimattam pāsāṇam̄ gahetvā bhikkhū āmantesi: Tam kim maññatha, bhikkhave? Katamo nu kho mahantataro,—yo cāyam̄ mayā paritto pāñimatto pāsāṇo gahito Himavā vā pabbatarājā ti?

Appamatto kho ayam, bhante, Bhagavatā paritto pāñimatto pāsāṇo gahito, Himavantam pabbatarājānam upanidhāya sañkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim¹ pi na upetīti.

Evam eva kho, bhikkhave, yañ so puriso tīhi sattisatehi haññamāno tatonidānam dukkham̄ domanassam̄ paṭisamvēdeti, tam nerayikassa² upanidhāya sañkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upeti. Tam enam, bhikkhave, nirayapālā pañcavidhabandhanā nāma kāraṇam̄ karonti; tattam ayokhīlam̄ hatthe gamenti tattam ayokhīlam̄ dutiye hatthe gamenti tattam ayokhīlam̄ pāde gamenti tattam ayokhīlam̄ dutiye pāde gamenti, tattam ayokhīlam̄ majjhe urasmīm gamenti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti; na ca tāva kālam̄ karoti yāva na tam pāpam kammañ byantihoti. Tam enam niraya-pālā samvesetvā³ kūṭhārihi⁴ tacchanti. So tattha dukkhā tippā⁵ kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam̄ karoti yāva na tam pāpam kammañ byantihoti. Tam enam, bhikkhave, nirayapālā uddham̄ pādām adho siram̄ ṭhapetvā vāsihi tacchanti. So tattha⁶—pe—yāva na tam pāpam kammañ byantihoti. Tam enam, bhikkhave, nirayapālā rathe yojetvā ādittaya paṭhaviyā sampajjalitāya sañjotibhūtāya⁷ sārenti pi

¹ So Bu and S^{ky} infra; Si, and S^{ky} here, upanidham. ² Si nirayassa dukkham̄. ³ Bu s—itvā; Si samvēdhetvā. ⁴ Si kudhārihi. ⁵ Si tippā—pe—byantihoti. ⁶ Si adds dukkhā tippā, and omits yāva . . . kammañ. ⁷ S^{ky} sajot.

paccāsārenti pi. So tattha—pe—yāva na' tam pāpam kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā mahantam aṅgārapabbatam ādittam sampajjalitam sañjotibhūtam āropenti pi oropenti pi. So tattha dukkhā tippā kaṭuka vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā uddham pādām adhosiram gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakhipanti ādittāya sampajjalitāya sañjotibhūtāya. So tattha phenuddehakam paccati. So tattha phenuddehakam paccamāno sakim pi uddham gacchati, sakim pi adho gacchati, sakim pi tiriyan. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammaṁ byantihoti. Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā Mahāniraye pakhipanti. So kho pana, bhikkhave, Mahānirayo catukkaṇo catudvāro vibhatto bhāgaso mito ayopākāra-pariyanto ayasā paṭikujjito; tassa ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā samantā yojanasatarū pharitvā tiṭṭhati sabbadā.¹

Anekapariyāyena pi kho ahaṁ, bhikkhave, nirayakathaṁ katheyyam, yāvañcidam, bhikkhave, na sukarām akkhānenā pāpuṇitum yāva dukkhā nirayā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā. Te allāni pi tiṇāni sukkāni dantullahakam khādanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā?—Assā gonā gadrabhā ajā migā, ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā tiṇabhakkhā. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kāmmāni karitvā kāyassa bhedā param maraṇā tesam sattānam sahavyatam uppajjati ye te sattā tiṇabhakkhā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā; te dūrato va gūthagandham ghāyitvā dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti. Seyyathāpi nāma brāhmaṇā ahutigandhena² dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti,—evam eva kho, bhikkhave, santi tiracchānagatā pāṇā gūthabhakkhā; te dūrato va gūtha-

¹ See note 4 p. 183.

² So Si; S^v ahūti. Cf. S.N., p. 21.

gandham ghāyitvā dhāvanti: Ettha bhuñjissāma, ettha bhuñjissāmāti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā gūthabbakkhā?—Kukkuṭā sūkarā soṇā sigālā, ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā gūthabbakkhā. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā param maraṇā tesam sattānam sahavyataṁ uppajjati ye te sattā gūthabbakkhā.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti?—Kiṭā puṭavā gaṇḍuppādā ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā param maraṇā tesam sattānam sahavyataṁ uppajjati ye te sattā andhakāre jāyanti andhakāre jīyanti andhakāre mīyanti.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā udakasmim jāyanti udakasmim jīyanti udakasmim mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā udakasmim jāyanti udakasmim jīyanti udakasmim mīyanti?—Macchā kacchapā sumsumārā ye vā pan' aññe pi keci tiracchānagatā pāṇā udakasmim jāyanti udakasmim jīyanti udakasmim mīyanti. Sa kho so, bhikkhave, bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā param maraṇā tesam sattānam sahavyataṁ uppajjati ye te sattā udakasmim jāyanti udakasmim jīyanti udakasmim mīyanti.

Santi, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā asucismim jāyanti asucismim jīyanti asucismim mīyanti. Katame ca, bhikkhave, tiracchānagatā pāṇā asucismim jāyanti asucismim jīyanti asucismim mīyanti?—Ye te, bhikkhave, sattā pūtimacche vā jāyanti pūtimacche vā jīyanti pūtimacche vā mīyanti; pūtikunapē vā; pūtikummāse vā; candanikāya vā; oligalle¹ vā jāyanti—pe².— Sa kho so, bhikkhave,

¹ So all MSS.

² Si adds: ye vā pan' . . . mīyanti.

bālo idha pubbe rasādo idha pāpāni kammāni karitvā kāyassa bhedā param marañā tesam sattānam sahavyatam uppajjati ye te sattā asucismim jāyanti asucismim jīyanti asucismim miyanti.

Anekapariyāyena pi kho aham, bhikkhave, tiracchānayonikatham katheyyam, yāvañ c' idam, bhikkhave, na sukaram akkhānena pāpuṇitum yāva dukkhā tiracchānayoni.

Seyyathāpi puriso, bhikkhave, ekacchigalām yugām samudde pakkhipeyya, tam enām puratthimo vāto pacchimena saṁhareyya pacchimo vāto puratthimena saṁhareyya uttaro vāto dakkhiṇena saṁhareyya dakkhiṇo vāto uttarena saṁhareyya; tatr' assa kāṇo kacchapo; so vassasatassa¹ accayena sakim ummujjeyya.—Tam kim maññatha, bhikkhave? Api nu so kāṇo kacchapo amukasmiñ ekacchiggale yuge givām paveseyyā?

Yadi nūna, bhante, kadāci karahaci dīghassa addhuno accayenāti.

Khippataram kho so, bhikkhave, kāṇo kacchapo amukasmiñ ekacchiggale yuge givām paveseyya, ato dullabhatarāham, bhikkhave, manussattam vadāmi sakim vinipātagatena bālena. Tam kissa hetu? Na h' ettha, bhikkhave, atthi dhammadcariyā samacariyā kusalakiriyā puññakiriyā, aññamaññakhādikā ettha, bhikkhave, vattati dubbalamārikā.² Sa kho so, bhikkhave, bālo sacce kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena manussattam āgacchat, yāni tāni nīcakulāni—caṇḍālakulām vā nesādakulām vā venakulām³ vā rathakārakulām vā pukkusakulām vā—tathārūpe kule paccājāyati dalidde appannapāṇabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati. So ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okotimako bavhābādho kāṇo vā kunī vā khañjo vā pakkhahato vā na lābhī annassa pānassa vat-

¹ S^{ky} add: vassasahassassa vassasatasahassassa. ² So Si;
S^{ky} dubbalakhādikā. ³ Si venukulam; S^{ky} venakulam.
Cf. vol. ii. 183.

thassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa; so kāyena duccaritam carati vācāya duccaritam carati manasā duccaritam carati; so kāyena duccaritam caritvā vācāya duccaritam caritvā manasā duccaritam caritvā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati.

Seyyathāpi, bhikkhave, akkhadutto paṭhamen' eva kaliggahena puttam pi jiyetha dāram pi jiyetha sabbasāpateyyam¹ pi jiyetha, uttarim pi anubandham² nigaccheyya. Appamattako so, bhikkhave, kaliggaho yam so akkhadutto paṭhamen' eva kaliggahena puttam pi jiyetha dāram pi jiyetha sabbasāpateyyam pi jiyetha uttarim pi anubandham nigaccheyya. Atha kho ayam eva mahantataro kaliggaho yam so bālo kāyena duccaritam caritvā vācāya duccaritam caritvā manasā duccaritam caritvā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati. Ayam pi, bhikkhave, kevalaparipūrā³ bālabhūmi.

Tiṇī imāni, bhikkhave, pañditassā pañditalakkhaṇāni pañditanimittāni pañditapadānāni. Katamāni tiṇī? Idha, bhikkhave, pañdito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī sukatakammakārī. No ce tam, bhikkhave, pañdito sucintitacintī ca abhavissa subhāsitabhāsī sukatakammakārī, kena nam pañditā jāneyyurū : Pañdito ayam bhavaṇ sapuriso ti? Yasmā ca kho, bhikkhave, pañdito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī sukatakammakārī, tasmā nam pañditā jānanti : Pañdito ayam bhavaṇ sappuriso ti. Sa kho so, bhikkhave, ayam pañdito tividham diṭṭhe va dhamme sukham somanassam paṭisamvedeti. Sace, bhikkhave, pañdito sabhāya vā nisinno hoti rathiyāya vā nisinno hoti singhāṭake vā nisinno hoti, tatra ce⁴ janō tajjam tassārupam kathaṁ manteti, sace, bhikkhave, pañdito pāñatipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchā-

¹ Si sabbam s. ² So S^{ky} Bu (" attanā pi bandham nig."); Si andhubandham. ³ Si kevalā p. here and in fine. ⁴ Si omits; S^{ky} ca. Cf. supra p. 163.

cārā paṭivirato hoti musavādā paṭivirato hoti surāmeraya-majjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti,—tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evam hoti : Yāñ kho jano tajjam tassāruppañ katham manteti, sañvijjante te dhammā mayi ahañ ca tesu dhammesu sandissāmīti.—Idam, bhikkhave, paṇḍito paṭhamām diṭṭhe va dhamme sukham somanassam paṭisamvedeti.

Puna ca param, bhikkhave, paṇḍito passati rājāno coram āgucārim gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente kasāhi pi tālente vettehi pi tālente . . . (d.c., as page 164) . . . asinā pi sīsañ chindante. Tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evam hoti : Yathārūpānam kho pāpakānam kammānam hetu rājāno coram āgucārim gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti,—kasāhi pi tālenti vettehi pi tālenti . . . asinā pi sīsañ chindanti,—na te dhammā mayi sañvijjante, ahañ ca na tesu dhammesu sandissāmīti.—Idam, bhikkhave, paṇḍito dutiyām diṭṭhe va dhamme sukham somanassam paṭisamvedeti.

Puna ca param, bhikkhave, paṇḍitam pīṭhasamāruļham vā mañcasamāruļham vā chamāya vā semānam yāni 'ssa pubbe kalyāṇāni kammāni katāni kāyena sucaritāni vācāya sucaritāni manasā sucaritāni tāni 'ssa tamhi samaye olambanti ajjholaṁbanti abhippalambanti. Seyyathāpi, bhikkhave, mahantānam pabbatakūṭānam chāyā sāyaṇhasamayam paṭhaviyā olambanti ajjholaṁbanti abhippalambanti,—evam eva kho, bhikkhave, paṇḍitam pīṭhasamāruļham vā mañcasamāruļham vā chamāya vā semānam yāni 'ssa pubbe kalyāṇāni . . . ajjholaṁbanti abhippalambanti. Tatra, bhikkhave, paṇḍitassa evam hoti : Akataṁ vata me pāpam akataṁ luddaṁ akataṁ kibbisai, kataṁ kalyāṇari kataṁ kusalam kataṁ bhīruttānam; yāvatā hoti akatapāpānam akataluddānam akatakibbisānam katakalyāṇānam katakusalānam katabhīruttānam gati, taṁ gatim pecca gacchāmīti. So na socati na kilamati na paridevati na urattālim kandati na sammohaiñ āpajjati.—Idam, bhikkhave, paṇḍito tatiyām diṭṭhe va dhamme sukham somanassam paṭisamvedeti.

Sa kho so, bhikkhave, paṇḍito kāyena sucaritam caritvā vācāya sucaritam caritvā manasā sucaritam caritvā kāyassa

bhedā param marañā sugatirū saggam lokam uppajjati. Yam kho tam, bhikkhave, sammā vadamāno vadeyya : Ekan tam itthāni ekan tam kantāni¹ ekan tam manāpan ti, saggam eva tam sammā vadamāno vadeyya : Ekan tam itthāni ekan tam kantāni ekan tam manāpan ti. Yāvañcidam, bhikkhave, upamā pi na sukarā yāva sukhā saggā ti.

Evam vutte aññataro bhikkhu Bhagavantam etad avoca : Sakkā pana, bhante, upamā kātun ti?

Sakkā bhikkhūti Bhagavā avoca : Seyyathāpi, bhikkhu, rājā cakkavattī sattahi ratanehi samannāgato catuhi ca iddhīhi, tatonidānam sukhām somanassām paṭisamvvedeti.

Katamehi sattahi?

Idha, bhikkhu, rañño khattiyassa muddhāvasittassa tadahu 'posathe pannarase sīsañ nahātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanāni pātubhavati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram ; disvāna rañño khattiyassa muddhāvasittassa evam hoti² :— Sutam kho pana me tam : Yassa rañño khattiyassa muddhāvasittassa tadahu 'posathe pannarase sīsañ nahātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanāni pātubhavati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram, so hoti rājā cakkavattī.³ Assan nu kho aham rājā cakkavattī? Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhāvasitto utthāy' āsanā⁴ vāmena hatthena bhiñkāram⁵ gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanām abbhukkirati :⁶ Pavattatu bhavañ cakkaratanām, abhivijinātu bhavañ cakkaratanān ti. Atha kho tam, bhikkhave, cakkaratanām puratthimām disam pavattati, anvadeva rājā cakkavattī saddhim caturaṅginiyā senāya. Yasmin kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanām patiṭṭhāti, tatra rājā cakkavattī vāsam upeti saddhim caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana,

¹ Skt omit ekan tam kantām. ² Si etad ahosi. ³ MSS. omit ti. ⁴ So Si Bu ; Skt omit utthāy' āsanā. ⁵ Si bhiñgāram. ⁶ Si abbhukirati.

bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānam cakkavattim upasankamitvā evam āhāṁsu : Ehi kho mahārāja ; svāgataṁ mahārāja ; sakan te mahārāja ; anusāsa mahārājati. Rājā cakkavattī evam āha : Pāṇo na hantabbo, adinnam nādātabbam, kāmesu micchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañ¹ ca bhuñjathāti. Ye kho pana, bhikkhave, pūratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyuttā bhavanti.² Atha kho tam, bhikkhave, cakkaratanam puratthimam samuddam ajjhogahetvā paccuttaritvā dakkhiṇam disam pavattati — pe — dakkhiṇam³ samuddam ajjhogahetvā paccuttaritvā pacchimam disam pavattati — pe — pacchimam³ samuddam paccuttaritvā uttarim disam pavattati, anvadeva rājā cakkavattī saddhim caturaṅginiyā senāya. Yasminm kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanam patiṭṭhāti, tatra rājā cakkavattī vāsam upeti saddhim caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānam cakkavattim upasankamitvā evam āhāṁsu : Ehi kho mahārāja ; svāgatam mahārāja ; sakan te mahārāja ; anusāsa mahārājati. Rājā cakkavattī evam āha : Pāṇo na hantabbo . . . bhuñjathāti. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno te rañño cakkavattissa anuyuttā bhavanti. Atha kho tam, bhikkhave, cakkaratanam samuddapariyantam paṭhavim abhivijinitvā tam eva⁴ rājadhānim paccāgantvā rañño cakkavattissa antepuradvāre akkhāhatam maññe tiṭṭhati, rañño cakkavattissa antepuradvāram upasobhayamānam. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpam cakkaratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa hatthiratanam pātubhavati, sabbaseto sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo Uposatho nāma nāgarājā. Disvāna rañño cakkavattissa cittam pasidati : Bhaddakam vata bho hatthiyānam, sace damatham upeyyāti. Atha kho tam, bhikkhave,

¹ Si yathābhūtañ (bis). Cf. S.B.E. xi. 253 (note). ² Si
ahesum. ³ Si (but not Bu) adds disam. ⁴ Si tam evam.

hatthiratanam seyyathāpi nāma bhaddo hatthājānīyo dīgharattam suparidanto, evam eva damatham upeti. Bhūtapubbam, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva hatthiratanam vīmaṇsamāno pubbaṇhasamayaṁ abhirūhitvā samuddapariyantam paṭhavim anusamyāyitvā¹ tam eva rājadhānim paccāgantvā pātarāsam akāsi. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpam hatthiratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa assaratanam pātubhavati, sabbaseso kākasīso muñjakeso iddhimā vehāsaṅgamo Valāho² nāma assarājā. Disvāna rañño cakkavattissa cittam pasīdati: Bhaddakam vata bho assayānam sace damatham upeyyāti. Atha kho tam, bhikkhave, assaratanam seyyathāpi nāma bhaddo assājānīyo dīgharattam suparidanto, evam eva damatham upeti. Bhūtapubbam, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva assaratanam vīmaṇsamāno pubbaṇhasamayaṁ abhirūhitvā samuddapariyantam paṭhavim anusamyāyitvā tam eva rājadhānim paccāgantvā pātarāsam akāsi. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpam assaratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa maṇiratanam pātubhavati. So hoti maṇi veṇuriyo subho jātimā atṭhamiso suparikammakato. Tassa kho pana, bhikkhave, maṇiratanassa ābhā samantā yojanam phuṭā hoti. Bhūta-pubbam, bhikkhave, rājā cakkavattī tam eva maṇiratanam vīmaṇsamāno caturaṅginim senam sannayhitvā maṇim dhajaggam āropetvā rattandhakāratimisāyam pāyāsi. Ye kho pana, bhikkhave, samantā gāmā ahesum, te ten' obhāsenā kammante payojesum Divā ti maññamānā. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpam maṇiratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa itthiratanam pātubhavati,³ abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vanṇapokkharatāya samannāgatā nātidīghā nātirassā nāti-

¹ So S^{ky}; Si anupariyāyitvā.
Valāhako.

³ Si adds sā.

² So S^{ky} Bu; Si

kisā¹ nātithūlā nātikālī² nāccodāta atikkantā mānusam
vaṇṇam appattā dibbam vaṇṇam. Tassa kho pana, bhikkhave,
itthiratanassa evarūpo kāyasamphasso hoti, seyya-
thāpi nāma tūlapicuno vā kappāsapicuno vā. Tassa kho
pana, bhikkhave, itthiratanassa sīte unṭhāni gattāni honti,
unhe sītāni gattāni honti. Tassa kho pana, bhikkhave,
itthiratanassa kāyato candanagandho vāyati, mukhato
uppalagandho vāyati. Tam kho pana, bhikkhave, itthi-
riratanam rāñño cakkavattissa pubbuṭṭhāyinī hoti pacchāni-
pātinī kiṁkārapaṭissāvinī manāpacārini piyavādinī. Tam
kho pana, bhikkhave, itthiratanam rājānam cakkavattim
manasā pi no aticarati kuto³ kāyena. Rañño, bhikkhave,
cakkavattissa evarūpaṁ itthiratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa gaha-
patiratanam pātubhavati. Tassa kammapipākajam dibbam
cakkhu pātubhavati yena nidhiṁ passati sassāmikam pi
assāmikam pi. So rājānam cakkavattim upasam̄kamitvā
evam āha: Apposukko tvam, deva, hohi; ahan te dhanena
dhanakaraṇiyam karissāmīti. Bhūtapubbam, bhikkhave,
rājā cakkavattī tam eva gahapatiratanam vīmaṇsamāno
nāvam abhirūhitvā majjhe Gaṅgāya nadiyā sotam ogahetvā⁴
gahapatiratanam etad avoca: Attho me, gahapati, hirañña-
suvaṇṇenāti.—Tena hi, mahārāja, ekam tīram nāvā upetūti.
—Idh' eva me, gahapati, attho hiraññasuvaṇṇenāti.—Atha
kho nam, bhikkhave, gahapatiratanam ubhohi hatthehi
udakam⁵ omasitvā pūram hiraññasuvaṇṇassa kumbhim
uddharitvā rājānam cakkavattim evam āha: Alam ettāvatā
mahārāja; katam ettāvatā mahāraja; pūjitam ettāvatā⁶
mahārājati. Rājā cakkhavattī evam āha: Alam ettāvatā
gahapati; katam ettāvatā gahapati; pūjitam ettāvatā
gahapatīti. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ
gahapatiratanam pātubhavati.

Puna ca param, bhikkhave, rañño cakkavattissa parinā-

¹ Si nātikisā. Cf. vol. ii. 121.

² Si nātikālikā.

³ Si adds pana.

⁴ So S^{ky}; Si ogāhitvā.

⁵ Si udake.

⁶ S^{ky} omit this line.

yakaratanam pātubhavati, paṇḍito vyatto medhāvī paṭibalo¹ rājānam cakkavattim upaṭṭhapetabbam upaṭṭhapeturū apayāpetabbam apayāpeturū ṭhapetabbam ṭhapeturū. So rājānam cakkavattim upasamkamitvā evam āha : Appossukko tvam, deva, hohi ; aham anusāsissāmīti. Rañño, bhikkhave, cakkavattissa evarūpaṁ pariṇāyakaratanam pātubhavati.

Rājā, bhikkhave, cakkavattī imehi sattahi² ratanehi samannāgato hoti.

Katamāhi catuhi iddhīhi ?

Idha, bhikkhave, rājā cakkavattī abhirūpo hoti dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya paṭhamāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca param, bhikkhave, rājā cakkavattī dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya dutiyāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca param, bhikkhave, rājā cakkavattī appābādho hoti appātaiko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisitāya nāccuṇhāya ativiya aññehi manussehi. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya tatiyāya iddhiyā samannāgato hoti.

Puna ca param, bhikkhave, rājā cakkavattī brāhmaṇagahapatikānam piyo hoti manāpo. Seyyathāpi, bhikkhave, pitā puttānam piyo hoti manāpo, evam eva kho, bhikkhave, rājā cakkavattī brāhmaṇagahapatikānam piyo hoti manāpo. Rañño pi, bhikkhave, cakkavattissa brāhmaṇagahapatikā piyā honti manāpā. Seyyathāpi, bhikkhave, pitu puttā piyā honti manāpā, evam eva kho, bhikkhave, rañño cakkavattissa brāhmaṇagahapatikā piyā honti manāpā. Bhūtapubbam, bhikkhave, rājā cakkavattī caturaṅginiyā senāya uyyāna-bhūmin niyyāsi. Atha kho, bhikkhave, brāhmaṇagahapatikā rājānam cakkavattim upasamkamitvā evam āhamsu : Ataramāno, deva, yāhi yathā tam mayam cirataram passey-yāmāti. Rājā pi, bhikkhave, cakkavattī sārathiṁ āmantesi :

¹ Si patibalo.

² Si omits.

Ataramāno, sārathi, pesehi yathā 'ham brāhmaṇagahapati ke cirataram passeyyan ti. Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāya catutthāya iddhiyā samannāgato hoti.

Rājā, bhikkhave, cakkavattī imāhi catuhi iddhihi samannāgato hoti.

Tam kim maññatha, bhikkhave? Api nu kho rājā cakkavattī imehi sattahi ratanehi samannāgato imāhi catuhi ca iddhihi tatonidānam sukhām somanassam paṭisamvediyethā?

Ekamekena pi tena, bhante, ratanena samannāgato rājā cakkavattī tatonidānam sukhām somanassam paṭisamvediyetha; ko pana vādo sattahi ratanehi catuhi ca iddhihīti.

Atha kho Bhagavā parittam pāṇimattaṁ pāsāṇam gahetvā bhikkhū āmantesi:—Tam kim maññatha, bhikkhave? Katamo nu kho mahantataro? Yo cāyam mayā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito Himavā vā pabbatarājā ti?

Appamattako ayam, bhante, Bhagavatā paritto pāṇimatto pāsāṇo gahito, Himavantam pabbatarājānam upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upetīti.

Evam eva kho, bhikkhave, yam¹ rājā cakkavattī sattahi ratanehi catuhi ca iddhihi tatonidānam sukhām somanassam paṭisamvedeti, tam dibbassa sukhassa upanidhāya saṅkham pi na upeti kalabhāgam pi na upeti upanidhim pi na upeti. Sa kho so, bhikkhave, pañcito sace kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena manussattam āgacchati, yāni tāni uccākulāni—khatti�amahāsālakulam vā brāhmaṇamahāsālakulam vā gahapatimahāsālakulam vā—tathārūpe kule paccājāyati addhe² mahaddhane mahābhoge pahutajātarūparajate pahutavittūpakaraṇe pahutadhanadhaññe; so ca hoti abhirūpo dassaniyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato, labhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritam carati vācāya sucaritam carati manasā sucaritam carati; so

¹ S^{ky} omit; Si ayam.

² Si addhe.

kāyena sucaritam caritvā vācāya sucaritam caritvā manasā sucaritam caritvā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati. Seyyathāpi, bhikkhave, akkha-dhutto paṭhamen' eva kaṭaggahena mahantam bhogakkhandham adhigaccheyya. Appamattako so, bhikkhave, kaṭaggaho yam so akkhadhutto paṭhamen' eva kaṭaggahena mahantam bhogakkhandham adhigaccheyya. Atha kho ayam eva tato mahantaro kaṭaggaho yam so paññito kāyena sucaritam caritvā vācāya sucaritam caritvā manasā sucaritam caritvā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati. Ayam, bhikkhave, kevalaparipūrā paññitatbhūmīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun ti.

BĀLAPANDITASUTTAṂ NAVAMAM.

130.

Evam me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca: Seyyathāpi, bhikkhave, dve agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse geham pavisante pi nikhamante pi anusañcarante pi anuvicarante pi,—evam eva kho aham, bhikkhave, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvaññe dubbaññe sugate duggate yathākammūpage satte passāmi:—Ime vata bhonto sattā kāyasucaritenā samannāgatā vacī—pe—manosucaritenā samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikamma-samādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritenā samannāgatā vacī—pe—manosucaritenā samannāgatā ariyā-

nam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamā-dānā, te kāyassa bhedā param maraṇā manussesu upapannā. Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacī—pe—manoduccaritena ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā pettivisayam upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacī—pe—manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā tiracchānayoniṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyaduccaritena . . . te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā ti.

¹ Tam enam, bhikkhave, nirayapālā nānābhāḥāsu gahetvā Yamassa rañño dassenti [: Ayam, deva, puriso ametteyyo asāmañño abrahmañño na kule jetṭhāpaccayī ; imassa devo dañḍam pañetūti.] ²

Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā paṭhamam devadūtam samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsatī : Ambho purisa, na tvam addasa manussesu pathamam devadūtam pātubhūtan ti ?—So evam āha : Nāddasam, bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, na tvam addasa manussesu daharam kumāram mandam uttānaseyyakam sake muttakarise palipannam semānan ti ?—So evam āha : Addasam, bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na ³ etad ahosi : Aham pi kho 'mhi jāti-dhammo jātimi anatito, handāham kalyāṇam karomi kāyena vācāya manasā ti ?—So evam āha : Nāsakkhissam, bhante ; pamādassam, bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā. Taggha tvam, ambho purisa, tathā karissanti yathā tam pamattam. Tam kho pana te etam pāpaṁ kammam n' eva mātarā kataṁ na pitara

¹ Cf. I. Ang. 138, and J.P.T.S. for 1885, p. 62. ² S^{ky} omit the bracketed passage.

³ Si omits here and infra.

kataṁ na bhātarā kataṁ na bhaginiyā kataṁ na mittāmaccehi kataṁ na nātisālohitēhi kataṁ na samaṇabrahmaṇehi kataṁ na devatāhi kataṁ ; tayā v' etam pāparam kammarām kataṁ ; tvañ nēva etassa vipākam pāṭisamvēdissasīti.

Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā pāṭhamān devadūtam samanuyuñjītvā samanugāhitvā samanubhāsitvā dutiyam devadūtam samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsatī : Ambho purisa, nā tvam addasa manussesu dutiyam devadūtam pātubhūtan ti ?—So evam āha : Nāddasam, bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, na tvam addasa manussesu ithim vā purisam vā asitikam vā navutikam vā vassasatikam vā jātiyā¹ jīṇam gopānasivaṅkam bhoggam daṇḍaparāyanam pavedhamānam gacchantam āturam gatayobbanam khaṇḍadantam palitakesam vilūnam khalitarānsiram² valīnam tilakāhatagattan ti ?—So evam āha : Addasam bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi : Aham pi kho 'mhi jarādhammo jarām anatito, handāham kalyāṇam karomi kāyena vācāya manasā ti ?—So evam āha : Nāsakkhissam, bhante ; pamādassam, bhante ti.—Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā ; taggha tvam, ambho purisa, tathā karissanti yathā tam pāmattam. Tam kho pana te etam pāparam kammarām n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ na bhātarā kataṁ na bhaginiyā kataṁ na mittāmaccehi kataṁ na nātisālohitēhi kataṁ na samaṇabrahmaṇehi kataṁ na devatāhi kataṁ ; tayā v' etam pāparam kammarām kataṁ ; tvañ nēva etassa vipākam pāṭisamvēdissasīti.

Tam enam, bhikkhave, Yamo rājā dutiyam devadūtam samanuyuñjītvā samanugāhitvā samanubhāsitvā tatiyam devadūtam samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsatī :

¹ Skt omit asitikam . . . jātiyā.

² So Si ; Skt khali-

tāmsirovalinam.

Ambho purisa, na tvam addasa manussesu tatiyam devadūtam pātubhūtan ti?—So evam āha: Nāddasam bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvam addasa manussesu itthim vā purisam vā ābādhikam dukkhitam bālhagilānam sake muttakarise palipannam semānam aññehi vuṭṭhāpiyamānam aññehi saṁvesiyamānan ti?—So evam āha: Addasam, bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Aham pi kho 'mhi byādhidhammo byādhiṁ anatito; handāham kalyāṇam karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha: Nāsakkhissam bhante; pamādassam bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā; taggha tvam, ambho purisa, tathā karissanti yathā tam pamattam. Tam kho pana te etam pāpam kammam n' eva mātarā katam na pitarā katam na bhātarā katam na bhaginiyā katam na mittāmaccehi katam na nātisālohitēhi katam na samāna-brāhmaṇehi katam na devatāhi katam; tayā v' etam pāpam kammam katarū; tvañ ñeva tassa vipākam paṭisainvedis-sasīti.

Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā tatiyam devadūtam samanuyuñjitvā samanugāhitva samanubhāsitvā catuttham devadūtam samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsatī: Ambho purisa, na tvam addasa manussesu catuttham devadūtam pātubhūtan ti?—So evam āha: Nāddasam bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, na tvam addasa manussesu rājāno coram āgucārim gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente,—kasāhi pi tālente vettehi pi tālente addhadāṇḍakehi pi . . . (d.c., as p. 164) . . . asinā pi sīsam chindante ti?—So evam āha: Addasam, bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, Yamo rājā evam āha: Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi: Ye kira bho pāpakāni kammāni karonti, te diṭṭh' eva dhamme evarūpā vividhā kammakāraṇā kariyanti, kimāṅga pana

parattha ; handāhaṁ kalyāṇam karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha : Nāsakkhissam bhante ; pamādassam bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā ; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā tam pamattam. Tam kho pana te etam pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ . . . na devatāhi kataṁ ; tayā v' etam pāpaṁ kammaṁ kataṁ ; tvañ ñeva tassa vipākaṁ paṭisamvēdissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā catuttham devadūtam samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā, pañcamam devadūtam samanuyuñjāti samanugāhati samanubhāsatī : Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu pañcamam devadūtam pātubhūtan ti?—So evam āha : Nāddasam bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, na tvaṁ addasa manussesu itthim vā purisam vā ekāhamataṁ vā dvihamatam vā tīhamataṁ vā uddhumātakam¹ vinīlakam vipubbakajātan ti?—So evam āha : Addasam, bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, tassa te viññussa sato mahallakassa na etad ahosi : Aham pi kho 'mhi marañadhammo marañam anatīto ; handāhaṁ kalyāṇam karomi kāyena vācāya manasā ti?—So evam āha : Nāsakkhissam bhante, pamādassam bhante ti.—Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā evam āha : Ambho purisa, pamādavatāya na kalyāṇam akāsi kāyena vācāya manasā ; taggha tvaṁ, ambho purisa, tathā karissanti yathā tam pamattam. Tam kho pana te etam pāpaṁ kammaṁ n' eva mātarā kataṁ na pitarā kataṁ . . . na devatāhi kataṁ ; tayā v' etam pāpaṁ kammaṁ kataṁ ; tvañ ñeva tassa vipākaṁ paṭisamvēdissasīti.

Tam enaṁ, bhikkhave, Yamo rājā pañcamam devadūtam samanuyuñjitvā sumanugāhitvā samanubhāsitvā tuñhi hoti.

Tam enaṁ, bhikkhave, nirayapālā pañcavidhābandha-

¹ Si uddumātakam.

nan nāma kāraṇam karonti, tattam ayokhīlam hatthe gamenti, tattam ayokhīlam dutiye hatthe gamenti, tattam ayokhīlam pāde gamenti, tattam ayokhīlam dutiye pāde gamenti, tattam ayokhīlam majhe urasmim gamenti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāparā kammañ byantihoti. Tam enām, bhikkhave, nirayapālā saṁvesitvā kuṭhārīhi tacchanti; so tattha dukkhā —pe—.¹ Tam enām, bhikkhave, nirayapālā uddhapādām adhosirām ṭhāpetvā² vāsīhi tacchenti; so tattha dukkhā —pe—. Tam enām, bhikkhave, nirayapālā rathe yojetvā ādittāya paṭhavyiyā³ sampajjilitāya sañjotibhūtāya sārenti pi paccāsārenti pi; so tattha dukkhā—pe—. Tam enām, bhikkhave, nirayapālā mahantam ḥāngārapabbatam ādittam sampajjalitam sañjotibhūtam āropenti pi oropenti pi; so tattha dukkhā—pe—. Tam enām, bhikkhave, nirayapālā uddhapādām gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakkhipanti ādittāya sampajjalitāya sañjotibhūtāya. So tattha pheṇuddehakām paccati, so tattha pheṇuddehakām paccamāno sakim pi uddham gacchati sakim pi adho gacchati sakim pi tiriyan gacchati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāparā kammañ byantihoti.

Tam enām, bhikkhave, nirayapālā Mahāniraye pakkhipanti. So kho pana, bhikkhave, Mahānirayo—

Catukkaṇṇo catudvāro vibhatto bhāgaso mito
 Ayopākārapariyanto ayasā paṭikujjito.
 Tassa ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā
 Samantā yojanasatam pharitvā tiṭṭhati sabbadā.⁴

Tassa kho pana, bhikkhave, Mahānirayassa puraththimāya bhittiyā acci uṭṭhahitvā pacchimāya bhittiyā paṭihaññati; pacchimāya bhittiya acci uṭṭhahitvā puraththimāya

¹ Si omits throughout the words: so tattha dukkhā—pe—.

² Si gahetvā, as S^v infra. ³ Si tattāya bhūmiyā ādittāya. ⁴ Si prints these lines as prose, as (*putide*) p. 167 supra. Cf. 1 Ang. 141.

bhittiyā paṭihaññati;¹ uttarāya bhittiyā acci utṭhahitvā dakkhiṇāya bhittiyā paṭihaññati; dakkhiṇāya bhittiyā acci utṭhahitvā uttarāya bhittiyā paṭihaññati; hetṭhā² acci utṭhahitvā upari paṭihaññati; uparito acci utṭhahitvā hetṭhā² paṭihaññati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāparā kammām byantihoti.

Hoti³ kho so, bhikkhave, samayo yam kadāci karaḥaci dīghassa addhuno accayena tassa⁴ Mahānirayassa puratthimadvāram apāpurīyati.⁵ So tattha sīghena javena dhāvati; tassa sīghena javena dhāvato chavim pi ḍayhati, cammam pi ḍayhati, māṁsam pi ḍayhati, nahārum pi ḍayhati, atṭhīni pi sampadhūmāyanti, ubbhataṁ tādisam eva hoti. Yato ca kho so, bhikkhave, bahusampatto⁶ hoti, atha tam dvāram pithiyati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāparā kammām byantihoti.

Hoti kho so, bhikkhave, samayo yam kadāci karaḥaci dīghassa addhuno accayena tassa Mahānirayassa pacchimadvāram apāpurīyati—pe—uttaradvāram apāpurīyati—pe—dakkhiṇadvāram apāpurīyati. So tattha sīghena javena dhāvati; tassa sīghena javena dhāvato chavim pi ḍayhati . . . dvāram pithiyati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāparā kammām byantihoti.

Hoti kho so, bhikkhave, samayo yam kadāci karaḥaci dīghassa addhuno accayena tassa Mahānirayassa puratthimadvāram apāpurīyati. So tattha sīghena javena dhāvati . . . ubbhataṁ tādisam eva hoti.

So tena dvārena nikhamati.

Tassa kho pana, bhikkhave, Mahānirayassa samanan-

¹ S^k repeats this sentence. ² So Si; S^{ky} hetṭhimāya; Bu (?) hetṭhato. ³ So Si; S^{ky} sa kho so. ⁴ Si omits. ⁵ S^{ky} avāpurīyati. ⁶ So Si; S^{ky} Bu (“bahūni vassasatasahassāni sampatto”) bahūsampatto.

tarā sahitam eva mahanto Gūthanirayo. So tattha papatati.¹ Tasmīn kho pana, bhikkhave, Gūthaniraye sūcimukhā pāṇā chaviṁ chindanti, chaviṁ chetvā cammaṁ chindanti, cammaṁ chetvā māṁsaṁ chindanti, māṁsaṁ chetvā nahārūm chindanti, nahārūm chetvā atṭhim chindanti, atṭhim chetvā atthimiñjam khādanti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammam byantihoti.

Tassa kho pana, bhikkhave, Gūthanirayassa samanantarā sahitam eva mahanto Kukkuṭanirayo. So tattha papatati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammam byantihoti.

Tassa kho pana, bhikkhave, Kukkuṭanirayassa samanantarā sahitam eva mahantam Simbalivanam uddham yojanam uggatam² soḷasaṅgulakantakaṁ ādittam sampajjalitam sañjotibhūtam. Tam³ tattha āropenti pi oropenti pi. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammam byantihoti.

Tassa kho pana, bhikkhave, Simbalivanassa samanantarā sahitam eva mahantaṁ Asipattavanam. So tattha pavisati. Tassa vāteritāni pattāni hattham pi chindanti pādam pi chindanti hatthapādam pi chindanti kaṇṇam pi chindanti nāsam pi chindanti kaṇṇanāsam pi chindanti. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammam byantihoti.

Tassa kho pana, bhikkhave, Asipattavanassa samanantarā sahitam eva mahatī Khārodakā nadī. So tattha papatati. So tattha anusotam pi vuyhati paṭisotam pi vuyhati anusotapatisotam pi vuyhati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpam kammam byantihoti.

Tam enam, bhikkhave, nirayapālā balisena⁴ uddha-

¹ So Bu & (sts.) S^{ky}; Si patati. ² So S^{ky}; Si uccam yojanasamuggatam. ³ S^{ky} omit. ⁴ So S^k Si; S^y balisena.

ritvā¹ thale paṭiṭṭhāpetvā evam āhamśu: Ambho purisa, kim icchasi?—So evam āha: Jighacchito 'smi, bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, nirayapälā tattena ayosāṅkunā mukham vivaritvā ādittena sampajjalitena sañjotibhūtena tattam lohagulam mukhe pakkhipanti ādittam sampajjalitam sañjotibhūtam. Tassa² oṭṭham pi ḍayhati mukham pi ḍayhati kanṭham pi ḍayhati uram³ pi ḍayhati, antam pi antagūṇam pi ādāya adhobhāgā nikhamati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpaṁ kammaṁ byantihoti.

Tam enām, bhikkhave, nirayapälā evam āhamśu: Ambho purisa, kim icchasi?—So evam āha: Pipāsito 'smi, bhante ti.—Tam enām, bhikkhave, nirayapälā tattena ayosāṅkunā mukham vivaritvā ādittena sampajjalitena sañjotibhūtena tattam tambaloham mukhe āsiñcanti ādittam sampajjalitam sañjotibhūtam. Tam tassa oṭṭham pi ḍayhati mukham pi ḍayhati kanṭham pi ḍayhati uram pi ḍayhati, antam pi antagūṇam pi ādāya adhobhāgā nikhamati. So tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedeti, na ca tāva kālam karoti yāva na tam pāpaṁ kammaṁ byantihoti.

Tam enām, bhikkhave, nirayapälā puna Mahāniraye pakkhipanti.

Bhūtapubbam, bhikkhave, Yamassa rañño etad ahosi: Ye kira bho loke pāpākāni kammāni karonti, te evarūpā vividhā kammakāraṇā kariyanti⁴ :—Aho vatāham manussatam labheyyaṁ, Tathāgato ca loke uppajjeyya araham sammāsambudho, tañ cāham Bhagavantam payirupāseyyaṁ, so ca me Bhagavā dhammam deseyya, tassa cāham Bhagavato dhammam ājāneyyan ti.

Tam kho pana aham, bhikkhave, nāññassa⁵ samañassa vā brāhmaṇassa vā sutvā vadāmi; api ca⁶ yad eva me sāmaññātām, sāmaññādiṭṭham, sāmaññāviditam,—tam evāham vadāmīti.

¹ Si uddaritvā.

² Si: So tassa.

³ Si udaram.

⁴ So S^{ky}; Si kariyanti.

⁵ Si adds kassaci.

⁶ Si adds kho.

Idam avoca Bhagavā. Idam vatvā Sugato athāparain etad avoca Satthā :

Coditā devadūtehi	ye pamajjanti māṇavā,
Te dīgharattarī socanti	hīnakāyūpagā ¹ narā.
Ye ca kho devadūtehi	santo sappurisā idha
Coditā nappamajjanti,	ariyadhamme kudācanarī
Upādāne bhayañ disvā	jātimaraṇasambhave
Anupādā vimuccanti	jātimaraṇasamkhaye
Te khemapattā sukhino	dīṭṭhadhammābhinibbutā
Sabbaverabhayātītā	sabbadukkham upaccagun ti.

DEVADŪTASUTTAṂ DASAMAṂ

SUÑÑATAVAGGO TATIYO.

131.

Evam me sutam. Ekaṁ samayañ Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi : Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca : Bhaddekarattassa vo, bhikkhave, uddesañ ca vibhaṅgañ ca desissāmi. Tam sunātha manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca :

Atītam nānvāgameyya,	nappaṭikaṅkhe anāgatañ.
Yad atītam pahīnan tam,	appattañ ca anāgatañ.
Paccuppannañ ca yo dham-	tattha tattha vipassati,
mañ	
Asaṁhīram asaṁkuppaiñ	tañ vidvā ² manubrūhayē.
Ajj' eva kiccam ātappaiñ;	ko jaññā maraṇaiñ suve ?
Na hi no saṅgaran tena	mahāsenena maccunā.
Evaṁvihārim ātāpiñ	ahorattam atanditam
Tam ve bhaddekaratto ti	santo ācikkhate munīti.

¹ So S^{tr}; Bu h—kā; Si h—upagā.

² Si viddhā.

Kathañ ca, bhikkhave, atītam anvāgameti ?—Evarūpo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamvedano ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamśañño ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamśamkhāro ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti, evamviññāṇo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti.—Evam kho, bhikkhave, atītam anvāgameti.

Kāthañ ca, bhikkhave, atītam nānvāgameti ? Evarūpo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim na samanvāneti ; evamvedano ahosim atītam addhānan ti tattha nandim na samanvāneti ; evamśañño . . . evamviññāṇo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim na samanvāneti.—Evam kho, bhikkhave, atītam nānvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhave, anāgataṁ paṭikaṅkhati ? Evarūpo siyam anāgatam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamvedano siyam anāgatam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamśañño . . . evamviññāṇo siyam anāgatam addhānan ti tattha nandim samanvāneti.—Evam kho, bhikkhave, anāgataṁ paṭikaṅkhati.

Kathañ ca, bhikkhave, anāgataṁ nappaṭikaṅkhati ? Evarūpo siyam anāgatam addhānan ti tattha nandim samanvāneti ; evamvedano siyam—pe— ; evamśañño siyam—pe— ; evamśamkhāro siyam—pe— ; evamviññāṇo siyam anāgatam addhānan ti tattha nandim samanvāneti.—Evam kho, bhikkhave, anāgataṁ paṭikankhati.

Kathañ ca, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati ? Idha, bhikkhave, assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto rūpam attato samanupassati, rūpavantam vā attānam, attani vā rūpam, rūpasmim vā attānam ; vedanam attato samanupassati, vedanāvantam vā attānam, attani vā vedanam, vedanāya vā attānam ; saññam attato samanupassati, saññāvantam vā attānam, attani vā saññam, saññāya vā attānam ; saṁkhāre attato samanupassati,

saṅkhāravantam vā attānam, attani vā saṅkhāre, saṅkhāresu vā attānam; viññānam attato samanupassati, viññānavantam vā attānam, attani vā viññānam, viññāṇasmim vā attānam.—Evam kho, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.

Kathañ ca, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati? Idha, bhikkhave, sutavā ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme vinīto sappurisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme vinīto na rūpam attato samanupassati, na rūpavantam vā attānam, na attani vā rūpam, na rūpasmin vā attānam; na vedanam—pe—; na saññam—pe—; na saṅkhāre—pe—; na viññānam attato samanupassati, na viññānavantam vā attānam, na attani vā viññānam, na viññāṇasmim vā attānam.—Evam kho, bhikkhave, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati.

Atītām nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṁ
 . . . (etc., as above) . . .

Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

Bhaddekarattassa vo, bhikkhave, uddesañ ca vibhaṅgañ ca desissāmīti iti yan tañ vuttam idam etam paṭicca vuttan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun ti.

BHADDEKARATTASUTTAṂ PATHAMĀM.

132.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Ānando upaṭṭhānasālāyam bhikkhū dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samut-

tejesi sampahāiñseti ; bhaddekaratassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca bhāsati. Atha kho Bhagavā sāyañhasamayam pañisallāna vuṭṭhito yena upaṭṭhānasālā ten' upasainkamī, upasamka-mitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi : Ko nu kho, bhikkhāve, upaṭṭhānasālāyam bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahāiñsesi ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti ?

Āyasmā, bhante, Ānando upaṭṭhānasālāyam bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahāiñsesi ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti.

Atha kho Bhagavā āyasmantam Ānandam āmantesi : Yathākatham pana tvam, Ānanda, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahāiñsesi ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsīti ?

Evañ kho ahañ, bhante, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesim samādapesim samuttejesim sampahāiñsesim ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsim :—

Atitam nānvāgameyya,	nappañikañkhe anāgatañ.
Yad atitam pahīnan tāñ,	appattañ ca anāgatañ.
Paccuppannañ ca yo dham-	tattha tattha vipassati,
mañ	
Asaiñhīram asaiñkuppaiñ	tāñ vidvā-m-anubrūhaye.
Ajj' eva kiccam ātappaiñ ;	ko jaññā maraṇam suve ?
Na hi no saṅgaran tena	mahāsenena maccunā.
Evañivihārim ātāpiñh	ahorattam atanditam
Tāñ ve bhaddekaratto ti	santo ācikkhate muniti.

Kathañ c', āvuso, atitam anvāgameti? Evarūpo ahosim atitam addhānan ti tattha nandin samanvāneti ; evam-vedano ahosim atitam addhānan ti tattha nandin samanvāneti, . . . (*&c., as in foregoing Sutta*) . . . Evam kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu na sañhīrati.

¹ Substituting āvuso for bhikkhave throughout.

Atītam nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgatam.

. . . (d.c., as above) . . .

Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Evaṁ kho aham, bhante, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesini samādapesiṁ samuttejesiṁ sampahamsesiṁ; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsin ti.

Sādhu sādhu, Ānanda; sādhu kho tvañ, Ānanda, bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamsesi; bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsi.

Atītam nānvāgameyya

—pe—

Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Kathañ c', Ānanda, atītam anvāgameti?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, atītam anvāgameti. Kathañ c', Ānanda, atītam nānvāgameti?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, atītam nānvāgameti. Kathañ c', Ānanda, anāgatam paṭikaṅkhati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, anāgatam paṭikaṅkhati. Kathañ c', Ānanda, anāgatam nappaṭikaṅkhati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, anāgatam na paṭikaṅkhati. Kathañ c', Ānanda, paccuppannesu dhammesu saṁhirati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, paccuppannesu dhammesu saṁhirati. Kathañ c', Ānanda, paccuppannesu dhammesu na saṁhirati?—pe—. Evaṁ kho, Ānanda, paccuppannesu dhammesu na saṁhirati.

Atītam nānvāgameyya

—pe—

Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

ĀNANDABHADDEKARATTASUTTAM¹ DUTIYĀM.

¹ So Si Bu; S^{ky} Ānandatherassa bhaddekarattiyasuttanto.

133.

Evam me sutari. Ekañ samayari Bhagavā Rājagahe viharati Tapodārāme. Atha kho āyasmā Samiddhi rattiya paccūsasamayari paccuṭṭhāya yena Tapodo ten' upasāṅkami gattāni parisiñcitum. Tapode gattāni parisiñcitvā paccuttaritvā ekacīvaro atṭhāsi gattāni pubbāpayamāno. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiya abhikkantavaṇṇā kevalakappain Tapodari obhāsetvā yen' āyasmā Samiddhi ten' upasāṅkami upasāṅkamitvā ekamantari atṭhāsi. Ekamantari ṭhitā kho sā devatā āyasmantari Samiddhirū etad avoca: Dhāresi tvam, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

Na kho aham, āvuso, dhāremi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvañ pan', āvuso, dhāresi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Dhāresi pana tvam, bhikkhu, bhaddekarattiyo gāthā ti?

Na kho aham, āvuso, dhāremi bhaddekarattiyo gāthā. Tvañ pan', āvuso, dhāresi bhaddekarattiyo gāthā ti?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi bhaddekarattiyo gāthā. Uggāñhāhi tvam, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; pariyāpuṇāhi tvam, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; dhārehi tvam, bhikkhu, bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; atthasāñhito, bhikkhu, bhaddekarattassa uddeso ca vibhaṅgo ca ādibrahmacariyako ti.

Idam avoca sā devatā; idam vatvā tatth' ev' antara-dhāyi. Atha kho āyasmā Samiddhi tassā rattiya accayena yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavantari abhivādetvā ekamantari nisidi. Ekamantari nisinno kho āyasmā Samiddhi Bhagavantari etad avoca: Idhāham, bhante, rattiya paccūsasamayari paccuṭṭhāya yena Tapodo ten' upasāṅkamini gattāni parisiñcitum.

Tapode¹ gattāni parisiñcitvā paccuttaritvā ekacīvara atṭhāsiñ gattāni pubbāpayamāno. Atha kho, bhante, aññatarā devatā abhikkantāya rattiyyā . . . (etc., as above) . . . ādibrahmacariyako ti. Idam avoca, bhante, sā devatā; idam vatvā tath' ev' antaradhāyi. Sādhu me, bhante, Bhagavā bhaddekarattassa uddesañ ca vibhañgañ ca desetūti.

Tena hi, bhikkhu, sunāhi sādhukaiñ manasikarohi, bhāssissāmīti.—Evamī bhante ti kho āyasmā Samiddhi Bhagavato paccasosi. Bhagavā etad avoca:

Atitaiñ nānvāgameyya,	nappaṭikañkhe anāgataiñ.
Yad atitam pahīnāñ tāñ,	appattañ ca anāgataiñ.
Paccuppannañ ca yo dham-	tattha tattha vipassati,
mani	
Asaiñhīrāñ asaiñkuppāñ	tam vidvā-m-anubrūhaye.
Ajj' eva kiccaññ ātappāñ;	ko jaññā maraññaiñ suve?
Na hi no saṅgaran tena	mahāsenena maccunā.
Evañvihārim ātāpiñ	ahorattam atanditaiñ
Tāñ ve bhaddekaratto ti	santo ācikkhate munīti.

Idam avoca Bhagavā. Idamī vatvā Sugato utṭhāy' āsanā vihāram pāvisi.

Atha kho tesaiñ bhikkhūnaiñ acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi:—Idamī kho no, āvuso, Bhagavā sañkhittena uddesaiñ uddisitvā vitthārena atthaiñ avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho:

Atitaiñ nānvāgameyya,	nappaṭikañkhe anāgatam.
. . . (etc., as above) . . .	
Tāñ ve bhaddekaratto ti	santo ācikkhate munīti.

Ko nu kho imassa Bhagavatā sañkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena atthaiñ avibhattassa vitthārena atthaiñ vibhajjeyyāti?

¹ S^k adds 'hami'; S^y Tapodāhami,

Atha kho tesam bhikkhūnam etad ahosi: Ayam kho āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito sambhāvito ca viññūnam sabrahmacārinam; pahoti c' āyasmā Mahā-Kaccāno imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uditiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajitum. Yan nūna mayam yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasamīkameyyāma upasamīkamitvā āyasmantaṁ Mahā-Kaccānam etam attham paṭipuccheyyāmāti? Atha kho te bhikkhū yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasamīkamīnsu, upasamīkamitvā āyasmata Mahā-Kaccānena saddhīni sammodīmīsu sammodanīyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidīnsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū āyasmantaṁ Mahā-Kaccānam etad avocūm:— Idam kho no, āvuso Kaccāna, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho:

Atītam nānvāgameyya —pe—
Tām ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākam acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi: Idam kho no, āvuso,¹ Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho:

Atītām nānvāgameyya —pe—
Tām ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Ko nu kho imassa Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uditiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajeyyāti? Tesan no, āvuso Kaccāna, amhākam etad ahosi: Ayam kho āyasmā Mahā-Kaccāno Satthu c' eva saṁvaṇṇito . . . paṭipuccheyyāmāti? Vibhajat' āyasmā Mahā-Kaccāno ti.

Seyyathāpi, āvuso, puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanañ caramāno mahato rukkhassa titthato sāravato

¹ S^{ky} add Kaccāna,

atikamm' eva mūlaih atikamna khandhaḥ sākhaḥ pūjāḥ
sāram pariyesitabbaḥ¹ maññeyya,-- evaih sampadaiḥ idaiḥ.
—Āyasmantānaiḥ Sattari sammukhībhūte tānī Bhagavantaiḥ
atisitvā amhe etam atthaiḥ paṭipucchitabbaḥ maññetha.
So h', āvuso, Bhagavā jānaiḥ jānāti paññaiḥ paññati cakkhu-
bhūto nāpabbhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā
atthassa ninnetā arnataṃ dātā dhammaseśāmī Tathāgato.
So c' eva pan'² etassa kālo hoti² yāhī Bhagavantaiḥ yeva
etam atthaiḥ paṭipuccheyyātha. Yathā vo Bhagavā byākareyya,
tathā naḥ dhāreyyāthāti.

Addhā, 'vuso Kaccāna, Bhagavā jānaiḥ jānāti . . .
kālo hoti yāhī Bhagavantaiḥ etam atthaiḥ paṭipuccheyyāma.
Yathā no Bhagavāl byākareyya, tathā naḥ dhāreyyāma.
Api c' āyaṃ Māhā-Kaccāno Sattu c' eva saṅghamito
saṅghāvito ca viññūnaiḥ saṅgrahmācārīnaiḥ; pahoti c'
āyaṃ Māhā-Kaccāno imamna Bhagavatā saṅkhittena
uddesayā uddiṭṭhasma vitthārena attham avibhattamna
vitthārena atthaiḥ vibhajitum. Vibhajat' āyaṃ Māhā-
Kaccāno agrorukaritvā ti.

Tena h', Āvuso, kāyātha nādhukaiḥ manasikarotha,
bhāśīmāmīti.—Evam Āvuso ti kho te bhikkhi āyaṃmato
Māhā-Kaccānām paccekyanorū.—Āyasmā Māhā-Kaccāno
etad avoca :—

Yāhī kho no, Āvuso, Bhagavatā saṅkhittena uddesayā
uddisitvā vitthārena atthaiḥ avibhajitvā nūṭhīy'² nānā
vihāraḥ pavīṭṭho :

Atthaiḥ nānāgāmeyya po:-

Taiḥ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

—imamna kho abhī, Āvuso, Bhagavatā saṅkhittena uddesayā
uddiṭṭhasma vitthārena atthaiḥ avibhattamna ovai
vitthārena atthaiḥ nānāmī.

Kathaḥ c', Āvuso, atthaiḥ anvāgameti? Iti me en-

¹ S^{tr} pariyośitaiḥ yāhī.

² Si abhī.

khūm¹ ahosi atitam addhānam iti rūpā² ti tattha chandarāgapati**baddham** hoti viññānam ; chandarāgapati**baddhattā** viññānassa tad abhinandati ; tad abhinandanto atitam anvāgamet. Iti me sotam ahosi atitam addhānam iti saddo ti—pe—. Iti me ghānam ahosi atitam addhānam iti gandhāti—pe—. Iti me jivhā ahosi atitam addhānam iti rasā ti—pe—. Iti me kāyo ahosi atitam addhānam iti me phoṭṭhabbāti—pe—. Iti me mano ahosi atitam addhānam iti dhammāti chandarāgapati**baddham** hoti viññānam ; chandarāgapati**baddhattā** viññānassa tad abhinandati ; tad abhinandanto atitam anvāgamet.—Evaṁ kho, āvuso, atitam anvāgamet.

Kathañ c', āvuso, atitam nānvāgamet?—Iti me cakkhun ahosi atitam addhānam iti rūpā ti na tattha chandarāgapati**baddham** hoti viññānam ; na chandarāgapati**baddhattā** viññānassa na tad abhinandati ; na tad abhinandanto atitam nānvāgamet. Iti me sotam ahosi atitam addhānam iti saddāti—pe—. Iti me ghānam ahosi atitam addhānam iti gandhāti—pe—. Iti me jivhā ahosi atitam addhānam iti rasāti—pe—. Iti me kāyo ahosi atitam addhānam iti phoṭṭhabbāti—pe—. Iti me mano ahosi atitam addhānam iti dhammāti na tattha chandarāgapati**baddham** hoti viññānam ; na chandarāgapati**baddhattā** viññānassa na tad abhinandati ; na tad abhinandanto atitam nānvāgamet.—Evaṁ kho, āvuso, atitam nānvāgamet.

Kathañ c', āvuso, anāgataṁ paṭikaṅkhati?—Iti me cakkhuni siyā anāgatam addhānam iti rūpā ti appaṭilad-dhassa paṭilābhāya cittam paṇidahati ; cetaso paṇidhāna-paccayā tad abhinandati ; tad abhinandanto anāgataṁ paṭikaṅkhati. Iti me sotam siyā anāgatam addhānam iti saddāti—pe—. Iti me ghānam siyā anāgatam addhānam iti gandhāti—pe—. Iti me jivhā siyā anāgatam addhānam iti rasāti—pe—. Iti me kāyo siyā anāgatam addhānam iti phoṭṭhabbāti—pe—. Iti me mano siyā anāgatam addhānam

¹ So Bu (bis) ; Sk^y Si cakkhu
Sk^y usually rūpan,

² Si Bu rūpā;

iti dhammā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittam pañidahati; cetaso pañidhānapaccayā tad abhinandati; tad abhinandanto anāgataṁ paṭikaṅkhati.—Evaṁ kho, āvuso, anāgataṁ paṭikaṅkhati.

Kathañ c', āvuso, anāgataṁ na paṭikaṅkhati?—Iti me cakkhum siyā anāgatam addhānam iti rūpā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittam na pañidahati; cetaso appañidhānapaccayā na tad abhinandati; na tad abhinandanto anāgataṁ na paṭikaṅkhati. Iti me sotam. . . . Iti me mano siyā anāgatam addhānam iti dhammā ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittam na pañidahati; cetaso appañidhānapaccayā na tad abhinandati; na tad abhinandanto anāgataṁ na paṭikaṅkhati.—Evaṁ kho, āvuso, anāgataṁ na paṭikaṅkhati.

Kathañ c', āvuso, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati?—Yañ c', āvuso, cakkhuṁ ye ca rūpā ubhayam etam paccuppannam; tasmim yeva paccuppanne chandarāgapaṭibaddham hoti viññānam; chandarāgapaṭibaddhattā viññānassa tad abhinandati; tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu saṁhīrati. Yañ c', āvuso, sotam ye ca saddā—pe—. Yañ c', āvuso, ghānam ye ca gandhā—pe—. Yā c', āvuso, jivhā ye ca rasā—pe—. Yo c', āvuso, kāyo ye ca phoṭṭhabbā—pe—. Yo c', āvuso, mano ye ca dhammā ubhayam etam paccuppannam . . . paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.—Evaṁ kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu saṁhīrati.

Kathañ c', āvuso, paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati?—Yañ c', āvuso, cakkhuṁ ye ca rūpā ubhayam etam paccuppannam; tasmim yeva paccuppanne¹ na chandarāgapaṭibaddham hoti viññānam; na chandarāgapaṭibaddhattā viññānassa na tad abhinandati; na tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu na saṁhīrati. Yañ c', āvuso, sotam ye ca saddā—pe—. Yañ c', āvuso, ghānam ye ca gandhā—pe—. Yā c', āvuso, jivhā ye ca rasā—pe—. Yo c', āvuso, kāyo ye ca phoṭṭhabbā—pe—. Yo c', āvuso, mano ye ca dhammā ubhayam etam paccuppannam; tasmim yeva

¹ S^ky tass' eva paccuso.

paccuppanne na chandarāgapāṭibaddham hoti viññānam ; na chandarāgapāṭibaddhattā viññānassa na tad abhinandati ; na tad abhinandanto paccuppannesu dhammesu na saṁhirati.—Evaṁ kho, āvuso, paccuppannesu dhammesu na saṁhirati.

Yam kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho :

Atītam nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

imassa kho 'ham, āvuso, Bhagavatā saṁkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa evaṁ vitthārena attham ājānāmi. Ākaṇkhamānā ca pana tumhe, āyasmanto, Bhagavantam yeva upasamkamitvā etam attham paṭipuccheyyātha. Yathā vo Bhagavā byākaroti tathā nam dhāreyyāthāti.

Atha kho te bhikkhū āyasmato Mahā-Kaccānassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utṭhāy' āsanā yena Bhagavā ten' upasamkamīnsu upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad avocūm : Yam kho no, bhante, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho :

Atītam nānvāgameyya —pe—
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

tesan no, bhanṭe, amhākam acirapakkantassa Bhagavato etad ahosi : Idam kho no, āvuso, Bhagavā saṁkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā vihāram paviṭṭho :

Atītam nānvāgameyya, nappaṭikaṇkhe anāgataṁ
... (d.c., as above) . . .
Taṁ ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti

Ko nu khō imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa
uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena
attham vibhajeyyāti? Tesan no, bhante, amhākām etad
ahosi: Ayam kho, āvuso, Mahā-Kaccāno Satthu c' eva
saṁvaṇṇito . . . etam attham paṭipuccheyyāmāti. Atha
kho mayam, bhante, yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten'
upasamīkamimhā, upasamīkamitvā āyasmantam Mahā-
Kāccānam etam attham paṭipucchimhā. Tesan no, bhante,
āyasmata Mahā-Kaccānena imehi ākārehi imehi padehi
imehi byañjanehi attho vibhatto ti.

Paṇḍito bhikkhave Mahā-Kaccāno mahāpañño bhik-
khave Mahā-Kaccāno. Mañ ce pi tumhe, bhikkhave, etam
attham paṭipuccheyyātha, aham pi tam evam evam byā-
kareyyam yathā tam Mahā-Kaccānena byākataṁ. Eso c'
eva tassa ¹ attho evañ ca nañ dhārethāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato
bhāsitañ abhinandun ti.

MAHĀKACCĀNABHADDEKARATTASUTTAM ² TATIYAM.

134.

Evam me sutam. Ekam samayañ Bhagavā Sāvatthiyam
viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana
samayena āyasmā Lomasakaṅgiyo Sakkesu vīharati Kapi-
lavatthusmiñ Nigrodhārāme. Atha kho Candano devaputto
abhikkantāya rattiyā abhikkantavanño kevalakappam
Nigrodhārāmā obhāsetvā yen' āyasmā Lomasakaṅgiyo
ten' upasamīkami, upasamīkamitvā ekamantañ aṭṭhāsi.
Ekamantañ thito kho Candano devaputto āyasmantam
Lomasakaṅgiyam etad avoca: Dhāresi tvam, bhikkhu,
Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti?

¹ So Si; Sy^k so c' etassa. ² So Bu; Si omits Mahā;
Sy^k Mahākaccānattherassa bhaddekarattiyasuttanto.

Na kho aham, āvuso, dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvaṁ pan', āvuso, dhāresi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cati?

Aham pi kho, bhikkhu, na dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Dhāresi pana tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattiyō gāthā ti?

Na kho aham, āvuso, dhāremi bhaddekarattiyō gāthā. Tvaṁ pan' āvuso, dhāresi Bhaddekarattiyō gāthā ti?

Dhāremi kho 'ham, bhikkhu, Bhaddekarattiyō gāthā ti.

Yathākatham pana tvaṁ, āvuso, dhāresi Bhaddekarattiyō gāthā ti?

Ekamidaṁ, bhikkhu, samayaṁ Bhagavā devesu Tāvatimsesu viharati Pāricchattakamūle Pañḍukambalasilāyam. Tatra Bhagavā devānam Tāvatimśānam Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca abhāsi:

Atitam nānvāgameyya,
Yad atitam pahīnan tam,
Paccuppannañ ca yo dham-
mani

Asaṁhīram asanikuppam
Ajj' eva kiccam ātappam ;
Na hi no saṅgaran tena
Evaṁvihārim ātāpiṁ
Tam ve bhaddekaratto ti

nappaṭikaṅkhe anāgataṁ.
appattañ ca anāgataṁ.
tattha tattha vipassati,

tam vidvā-m-anubrūhaye.
ko jaññā marañam suve ?
mahāsenena maccunā.
ahorattam atanditaṁ
santo ācikkhate munīti.

Evaṁ kho aham, bhikkhu, dhāremi Bhaddekarattiyō gāthā. Ugganhāhi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; pariyāpuṇāhi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; dhārehi tvaṁ, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca; athasamāhito, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddeso ca vibhaṅgo ca ādibrahmacariyako ti. Idam avoca Candano devaputto, idam vatvā tatth' ev' antaradhāyi.

Atha kho āyasmā Lomasakaṅgiyo tassā rattiyā accayena senāsanam samsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Sāvatthī

tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena Sāvatthī Jetavanam Anāthapiṇḍikassa ārāmo yena Bhagavā ten' upasāṅkamī, upasāṅkamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Lomasakañgiyo Bhagavantam etad avoca: Eka-midam, bhante, samayam Sakkesu viharāmi Kapilavatthusmim Nigrodhārāme. Atha kho, bhante, aññataro devaputto abhikkantāya rattiya abhikkantavaṇṇo kevalakappam Nigrodhārāmain obhāsetvā yenāham ten' upasāṅkamī, upasāṅkamitvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekanantam tħito kho, bhante, so devaputto maññ etad avoca: Dhāresi tvam, bhikkhu, Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ cāti? Evam vutte aham, bhante, tam devaputtam etad avocam: Na kho aham, āvuso, dhāremi Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca. Tvam pan' āvuso, dhāresi . . . vibhaṅgo ca ādibrahma-cariyako ti. Idam avoca so, bhante, devaputto, idam vatvā tath' ev' antaradhāyi. Sādu me, bhante, Bhagavā Bhaddekarattassa uddesañ ca vibhaṅgañ ca desetūti.

Jānāsi pana tvam, bhikkhu, tam devaputtan ti?
Na kho aham, bhante, jānāmi tam devaputtan ti.

Candano nām' eso, bhikkhu, devaputto. Candano, bhikkhu, devaputto aṭṭhikatvā manasikatvā sabbam cetaso samannāharitvā ohitasoto dhammarūpa sunāti. Tena hi, bhikkhu, sunāhi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti.—Evam bhante ti kho āyasmā Lomasakañgiyo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad avoca:

Atītañ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgatañ.
. . . (etc., as above) . . .

Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate munīti.

Kathañ ca, bhikkhu, atītam anvāgameti? Evam rūpo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti; evamvedano ahosim—pe—; evamsañño ahosim—pe—; evamsaṅkhāro ahosim—pe—; evamviññāṇo ahosim atītam addhānan ti tattha nandim samanvāneti.—Evam kho, bhikkhu, atītam anvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhu, atitam nānvāgameti?—Evamrūpo
ahosim . . . atitam nānvāgameti.

Kathañ ca, bhikkhu, anāgatam patikañkhati? . . .
 (etc., as in No. 131, pp. 188-9). . . —Evam kho, bhikkhu,
 paccuppannesu dhammesu na samihirati.

Atitam nānvāgameyya —pe—
Tam ve bhaddekaratto ti santo ācikkhate muniti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Lomasakaṅgiyo
Bhagavato bhāsitam abhinanditī.

LOMASAKAṄGIYABHADDEKARATTASUTTAM¹ CATUTTHAM².

135.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvat-thiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yena Bhagavā ten' upasamkami, upasainkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi sammodanīyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantam etad avoca: Ko nu kho, bho Gotama, hetu ko paccayo yena manussānai yeva satam manussa-bhūtānai dissati hīnappañitatā? Dissanti hi,² bho Gotama, manussā appāyukā, dissanti dīghāyukā; dissanti bavhā-bādhā,³ dissanti appābādhā; dissanti dubbaññā, dissanti vanṇavanto; dissanti appesakkhā, dissanti mahesakkhā; dissanti appabhogā, dissanti mahābhogā; dissanti nīcāku-linā, dissanti uccākulinā; dissanti duppaññā,⁴ dissanti

¹ So Si Bu; ² Lomasakañgiyattherassa Bhaddekarattiyasuttanto. ³ Si omits. ⁴ Si bahv., here et infra.

² Si omits.

³ Si bahv., here et infra.

Si appapaññā.

paññāvanto.¹ Ko nu kho, bho Gotama, hetu ko paccayo yena manussānam yeva satam manussabhūtānam dissati hīnappañitatā ti?

Kammassakā, māṇava, sattā kamma dāyādā kammayonī kammabandhū kammapaññatāraṇā. Kammām satte vibhajati yadidam hīnappañitatāyāti.

Na kho aham imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājānami. Sādu me bhavam Gotamo tathā dhammam desetu yathā 'ham imassa bhoto Gotamassa saṅkhittena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājāneyyan ti.

Tena hi, māṇava, supāhi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmīti.—Evaṁ bho ti kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi.—Bhagavā etad avoca:—

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā pāññatipātī hoti luddo lohitapānī, hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāñabhūtesu. So tena kammena evam samattena evam samādiṇñena kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ uppajjati. No ce kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ uppajjati, sace manussattam āgacchati, yattha paccājāyati² appāyuko hoti. Appāyukasamīvattanikā esā, māṇava, pañipadā, yadidam pāññatipātī hoti luddo lohitapānī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāñabhūtesu.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā pāññatipātam pahāya pāññatipātā pañivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasatto lajjī dayāpano sabbapāñabhūtahitānukampī viharati. So tena kammena evam samattena evam samādiṇñena kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam uppajjati. No ce kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam uppajjati, sace manussattam āgacchati, yattha paccājāyati dīghāyuko hoti. Dīghāyukasamīvattanikā esā, māṇava, pañipadā yadidam pāññatipātam pahāya pāññatipātā

¹ Si paññav.

² Si pacchā jāyati.

pativirato hoti nihitadañño nihitasatto lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā sattānam viheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍdunā vā dañdena vā satthena vā. So tena kammena evam samattena evam samādiññena kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ uppajjati. No ce kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ uppajjati, sace manussattam āgacchati, yattha yattha paccājāyati bavhābādho hoti. Bavhābādhasamānvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidam sattānam viheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍdunā vā dañdena vā satthena vā.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā sattānam aviheṭhakajātiko hoti pāṇinā vā leḍdunā vā dañdena vā satthena vā. So tena kammena evam samattena . . . sugatim . . . appābādho hoti. Appābādhasamānvattanikā esā . . . aviheṭhakajātiko . . . satthena vā.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā kodhano hoti upāyāśabahulo appam pi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthiyati, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātukaroti. So tena kammena evam samattena . . . apāyam . . . dubbañño hoti. Dubbaññasamānvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidam kodhano . . . appaccayañ ca pātukaroti.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā akkodhano hoti anupāyāśabahulo bahum pi vutto samāno nābhisajjati na kuppati na byāpajjati na patitthiyati na kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātukaroti. So tena kammena evam samattena . . . sugatim . . . pāsādiko hoti. Pāsādikasamānvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidam akkodhano . . . appaccayañ ca pātukaroti.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā issāmanako hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu issati upadussati issam bandhati. So tena kammena evam samattena . . . apāyam . . . appesakkho hoti. Appesakkhasamānvattanikā esā, māṇava, paṭipadā yadidam issāmanako . . . issam bandhati.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā anissāmanako hoti paralābhāsakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na issati na upadussati na issam bandhati. So tena kammena . . . sugatim . . . mahesakkho hoti. Mahesakkhasainvattanikā . . . na issam bandhati.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā na dātā hoti samañassa vā brāhmañassa vā annam pānam vattham yānam mālāgandhavilepanam seyyāvasathapadipeyyam.¹ So tena kammena . . . apāyam . . . appabhogo hoti. Appabhoga-saṁvattanikā . . . seyyāvasathapadipeyyam.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā dātā hoti samañassa vā brāhmañassa vā annam pānam . . . seyyāvasathapadipeyyam. So tena kammena . . . sugatim . . . mahābhogo hoti. Mahābhogasainvattanikā . . . seyyāvasathapadipeyyam.

Idha, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā thaddho hoti atimānī abhivādetabbam na abhivādeti paccuṭṭhātabbam na paccuṭṭheti āsanārahassa āsanam na deti maggārahassa na maggam deti sakkātabbam na sakkaroti garukātabbam na garukaroti mānetabbam na māneti pūjetabbam na pūjeti. So tena kammena . . . apāyam . . . nīcākulino² hoti. Nīcākulinasainvattanikā . . . pūjetabbam na pūjeti.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā atthaddho hoti anatimānī abhivādetabbam abhivādeti . . . pūjetabbam pūjeti. So tena kammena . . . sugatiṁ . . . uccākulino hoti. Uccākulinasainvattanikā . . . pūjetabbam pūjeti.

Idha, māṇava, itthī vā puriso vā samañam vā brāhmañam upasainkamitvā na paripucchitā hoti: Kiri, bhante, kusalam? Kiri akusalam? Kim sāvajjam? Kiri anavajjam? Kim sevitabbam? Kiri na sevitabbam? Kiri me kayiramānam³ dīgharattam ahitāya dukkhāya hoti? Kiri vā pana me kayiramānam dīgharattam hitāya sukhāya hotiti? So tena kammena . . . apāyam . . . duppañño hoti. Duppañña-saṁvattanikā . . . hitāya sukhāya hotiti?

¹ Si seyyāvasatham. ² Si nīcakūlino, &c. ³ Si kariyamānam.

Idha pana, māṇava, ekacco itthī vā puriso vā samaṇam
vā brāhmaṇai vā upasainkamitvā paripucchitā hoti : Kim,
bhante, kusalai ? . . . hitāya sukhāya hotī ? So tena
kammaṇa . . . sugatim . . . mahāpañño hoti. Mahāpañña-
saiūvattanikā . . . hitāya sukhāya hotī ?

Iti kho, māṇava, appāyukasamivattanikā paṭipadā
appāyukattam upaneti, dīghāyukasamivattanikā paṭipadā
dīghāyukattam upaneti; bavhābādhasamivattanikā paṭipadā
bavhābādhattam upaneti, appābādhasamivattanikā paṭi-
padā appābādhattam upaneti ; dubbaññasamivattanikā
paṭipadā dubbañnettam upaneti ; pāsādikasamivattanikā
paṭipadā pāsādikattam upaneti, appesakkhasamivattanikā
paṭipadā appesakkhattam upaneti, mahesakkhasamivattanikā
paṭipadā mahesakkhattam upaneti ; appabhogasamivattanikā
paṭipadā appabhogattam upaneti, mahābhogasamivattanikā
paṭipadā mahābhogattam upaneti ; nīcākulinasamivattanikā
paṭipadā nīcākulinattam upaneti ; uccākulinasamivattanikā
paṭipadā uccākulinattam upaneti ; duppaññasamivattanikā
paṭipadā duppañnettam upaneti, mahāpaññasamivattanikā
paṭipadā mahāpañnettam upaneti.

Kammassakā, māṇava, sattā kammadāyādā kammayoni
kammabandhū kammaṭaṇā. Kammaṇ satte vibhajati
yadidai hīnappañitatāyāti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantam
etad avoca : Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho
Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitaṁ vā . . .
dakkhīntīti, evam eva bhotā Gotamena anekapariyāyena
dhammo pakāsito. Esāhāi bhavantam Gotamam saraṇam
gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca. Upāsakan
mai bhavaṇ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇa-
gatan ti.

CŪLAKAMMAMVIBHAṄGASUTTAM¹ PAṄCAMAM.

¹ So S^{ky} Si; Bu : Subhasuttam pañcamam. Cūlakammavibhaṅgasuttan ti pi vuccati.

136.

Evam me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Vēlувane Kalandakanivāpe. Tena kho pana sama-yena āyasmā Samiddhi araññakuṭikāya viharati. Atha kho Potaliputto paribbājako jaṅghāvihāraṁ anucañkama-māno anuvicaramāno yen' āyasmā Samiddhi ten' upasamīkami, upasamīkamitvā āyasmata Samiddhinā saddhiṇi sammodi sammodaniyam katham sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Potaliputto paribbājako āyasmantam Samiddhiṇ etad avoca: Sammukhā mne tam, āvuso Samiddhi, samanassa Gotamassa sutam sammukkā paṭiggahitam: Mogham kāyakammaṁ, mogham vacīkammaṁ, manokammam eva saccan ti; atthi ca sā samāpatti yam samāpattim samāpanno na kiñci vediyatiti.

Mā evam, āvuso Potaliputta, avaca; mā evam, āvuso Potaliputta, avaca¹; mā Bhagavantam abbhācikkhi; na hi sādhu Bhagavato abhakkhānam; na hi Bhagavā evam vadeyya: Mogham kāyakammaṁ, mogham vacīkammaṁ, manokammam eva saccan ti; atthi ca kho sā, āvuso, samā-patti yam samāpattim samāpanno na kiñci vediyatiti.

Kīvacirām pabbajito si, āvuso Samiddhī?

Na ciram, āvuso; tīpi vassānīti.

Ettha dāni mayai there bhikkhū kiñ vakkhāma, yatra hi nām' evam navo bhikkhu Satthāraṁ parirakkhitabbaṁ maññissati? Sañcetanikam, āvuso Samiddhi, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā, kiñ so vediyatiti?

Sañcetanikam, āvuso Potaliputta, kammaṁ katvā kāyena vācāya manasā, dukkhāni so vediyatiti.

Atha kho Potaliputto paribbājako āyasmato Samiddhissa bhāsitaṁ n'eva abhinandi na paṭikkosi, anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Samiddhi acirapakkante Potaliputte paribbājake yen' āyasmā Ānando ten' upasamīkami, upasam-

¹ Si omits this repetition.

kamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi sammo-
danīyaiḥ kathāṁ sārāṇīyam vītisāretvā ekamantāṁ nisīdi.
Ekamantāii nisinno kho āyasmā Samiddhi yāvatako ahosi
Potaliputtena paribbājakena saddhiṁ kathāsallāpo tāṁ
sabbaiḥ āyasmato Ānandassa ārocesi. Evam vutte āyasmā
Ānando āyasmantāii Samiddhiṁ etad avoca: Atthi kho
imāni, āvuso Samiddhi, kathāpābhataṁ Bhagavantām
dassanāya. Āyām', āvuso Samiddhi, yena Bhagavā ten'
upasaṁkameyyāma, upasaṁkamitvā etam atthām Bhaga-
vato āroceyyāma; yathā no Bhagavā byākarissati, tathā
nam dhāreyyāmāti.

Evam āvuso ti kho āyasmā Samiddhi āyasmato Ānandassa
paccassosi. Atha kho āyasmā ca Ānando āyasmā ca
Samiddhi yena Bhagavā ten' upasaṁkamīṁsu, upasaṁ-
kamitvā Bhagavantām abhivādetvā ekamantām nisīdiṁsu.
Ekamantām nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi
āyasmato Samiddhissa Potaliputtena paribbājakena saddhiṁ
kathāsallāpo tāii sabbaṁ Bhagavato ārocesi.

Evanī vutte Bhagavā āyasmantām Ānandām etad
avoca: Dassanam pi kho aham, Ānanda, Potaliputtassa
paribbājakassa nābhijānāmi, kuto pan' evarūpām kathāsal-
lapaiḥ. Iminā va, Ānanda, Samiddhinā moghapurisena
Potaliputtassa paribbājakassa vibhajja byākaraṇīyo pañho
ekamisena byākato ti.

Evanī vutte āyasmā Udāyi Bhagavantām etad avoca:
Sace pana, bhante, āyasmatā Samiddhinā idam sandhāya
bhāsitāii, yaṁ kiñci vedayitām tām dukkhasmin ti.

Atha kho Bhagavā āyasmantāii Ānandām āmantesi:
Passa kho tvam, Ānanda, imassa Udāyissa moghapurisassa
ummaggaiḥ. Aññāsiṁ kho aham, Ānanda, idān' evāyam
Udāyi moghapuriso ummujjamāno ayoniso ummujjissati;
ādiso va,¹ Ānanda, Potaliputtena paribbājakena tisso vedanā
pucchitā. Sacayaṁ,² Ānanda, Samiddhi moghapuriso

¹ So S^k Bu (ādimhi yeva); Si ādim yeva.
S^k yvāyaiḥ.

² So Si;

Potaliputtassa paribbājakassa evam̄ puṭṭho evam̄ vyākareyya: Sañcetanikam̄, āvuso Potaliputta, kammar̄ katvā kāyena vācāya manasā sukhavedaniyam̄, sukham̄ so vediyati. Sañcetanikam̄, āvuso Potaliputta, kammar̄ katvā kāyena vācāya manasā dukkhavedaniyam̄, dukkham̄ so vediyati. Sañcetanikam̄, āvuso Potaliputta, kammar̄ katvā kāyena vācāya manasā adukkhamasukhavedaniyam̄, adukkhamasukham̄ so vediyatītī;—evam̄ vyākaramāno kho, Ānanda, Samiddhi moghapuriso Potaliputtassa paribbājakassa sammā vyākareyya. Api c', Ānanda, ke ca¹ aññatitthiyaparibbājakā bālā avyattā ke ca² Tathāgatassa mahākammavibhaṅgam̄ jānissanti, sace tumhe, Ānanda, suneyyātha Tathāgatassa mahākammavibhaṅgam̄ bhajantassāti.

Etassa, Bhagavā, kālo, etassa, Sugata, kālo yam̄ Bhagavā mahākammavibhaṅgam̄ vibhajeyya. Bhagavato sutam̄ bhikkhū dhāressantīti.

Tena h', Ānanda, sunāhi sādhukam̄ manasikarohi, bhāsissāmīti. Evam bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad avoca:

Cattāro 'me, Ānanda, puggalā santo samvijjamānā lokasmīn. Katame cattāro? Idh', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti pisuṇāvāco hoti pharusāvāco hoti sampappalāpī hoti abhijjhālū hoti vyāpannacitto hoti micchāditthī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ dug-gatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ uppajjati.

Idha pan', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātī hoti . . . (*&c., as in foregoing paragraph*) . . . micchāditthī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam̄ lokaṁ uppajjati.

Idh', Ānanda, ekacco puggalo pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇāvācā paṭivirato hoti

¹ Si te aññatitthiyap.; S^k kheññe titth. corr. to aññe t.; S^y khoññe ti.

² So all MSS.

pharusāvācā paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhälū hoti avyāpannacitto hoti sammādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati.

Idha pan', Ānanda, ekacco puggalo idha pāṇātipātā paṭivirato hoti . . . (etc., as in foregoing paragraph) . . . sammādiṭṭhī hoti. So kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati.

Idh', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappam anvāya padhānam anvāya anuyogam anvāya appamādām • anvāya sammāmanasikāram anvāya tathārūpam cetosamādhīm phusati, yathā samāhite citte dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena amum puggalam passati idha pāṇātipātiṁ adinnādāyim kāmesu micchācārimusāvādīm pisuṇāvācīm pharusāvācīm samphappalāpīm abhijjhälūm vyāpannacittam micchādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passati apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannam. So evam āha: Atthi kira bho pāpakāni kammāni, athi duccaritassa vipāko; apāham¹ puggalam addasam idha pāṇātipātiṁ adinnādāyim . . . pisuṇāvācīm—pe—micchādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannan² ti. So³ evam āha:—Yo kira bho pāṇātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, sabbo⁴ so kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati. Ye evam jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesam nānan ti. Iti so yad eva tassa sāmaṁ nātām sāmaṁ diṭṭham sāmaṁ vidi tarin, tad eva tattha thāmasā parāmassa⁵ abhinivissa voharati: Idam eva saccam mogham aññan ti.

Idha pan', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā

¹ Si amāham, with note that the Sinhalese reading is apāham (which S^{ky} read infra); S^{ky} here apāyam. ² Si omits.

³ S^{ky} add kira. ⁴ So all MSS. here. ⁵ So S^{ky}; Bu “parāmassāti diṭṭhiparāmāsenā”; Si parāmāsā, with note that the Sinhalese reading is parāmassa.

ātappam anvāya padhānam anvāya . . . amūn puggalām passati idha pāñatipātiṁ adinnādāyim—pe—micchādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passati sugatiṁ saggam lokam upapannam. So evam āha: Na 'tthi kira bho pāpakāni kammāni; na 'tthi duccaritassa vipāko; apāham puggalām addasam idha pāñatipātiṁ adinnādāyim—pe—micchādiṭṭhim, kāyassa bhedā passāmi sugatiṁ saggam lokam upapan-nan ti. So evam āha: Yo kira bho pāñatipātiṁ adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhi, sabbo¹ so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam uppajjati. Ye evam jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesam nānan ti. Iti so yad eva tassa sāmarā nātarā sāmarā diṭṭham sāmarā viditarā, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccam mogham añnan ti.

Idh', Ānanda, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappam anvāya padhānam anvāya . . . amūn puggalām passati idha pāñatipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭivirataṁ kāmesu micchācārā paṭivirataṁ musāvādā paṭivirataṁ pisuṇāvācā paṭivirataṁ pharusāvācā paṭivirataṁ samphappalāpā paṭivirataṁ anabhijjhālum avyāpannacittam sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passati sugatiṁ saggam lokam upapannam. So evam āha: Atthi kira bho kalyāṇāni kammāni; atthi sucaritassa vipāko; apāham puggalām addasam idha pāñatipātā paṭivirataṁ—pe—sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi sugatiṁ saggam lokam upapan-nan ti. So evam āha: Yo kira bho pāñatipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam uppajjati. Ye evam jānanti, te sammā jānanti. Ye aññathā jānanti, micchā tesam nānan ti. Iti so yad eva tassa sāmarā nātarā sāmarā diṭṭham sāmarā viditarā, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Idam eva saccam mogham añnan ti.

Idha pan', Ānanda, ekacco samaṇo vā . . . amūn pug-

¹ So Si Sy ; S^k here and infra, sa kho.

galaṁ passati idha pāṇatipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭivirataṁ—pe—sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passati apāyam vinipātam nirayam upapannam. So evam āha : Na 'tthi kira bho kalyāṇāni kammāni ; na 'tthi sucari-tassa vipāko ; apāham puggalam addasam idha pāṇatipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭivirataṁ—pe—sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā passāmi apāyam duggatim vinipātam upapan-nan ti. So evam āha : Yo kira bho pāṇatipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—micchādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyam . . . mogham aññan ti.

Tatr', Ānanda, yvāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha : Atthi kira bho pāpakāni kammāni, atthi duccaritassa vipāko ti, idam assa anujānāmi. Yam pi so evam āha : Apāham puggalam addasam idha pāṇatipātim adinnādāyim—pe—micchādiṭṭhiṁ, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi apāyam duggatim vinipātam upapannan ti, idam pi 'ssa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Yo kira kho pāṇatipātī adinnadāyī—pe—micchādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppaj-jatīti, idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha : Ye evaiṁ jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesam nāñan ti, idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmaṇiñ nātarā sāmaṇiñ diṭṭham sāmaṇiñ viditarā, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati : Idam eva saccam mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Tam kissa hetu ? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākamma vibhange nāñam hoti.

Tatr' Ānanda, yvāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha : Na 'tthi kira bho pāpakāni kammāni na 'tthi duccari-tassa vipāko ti,—idam assa nānujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Apāham puggalam addassam idha pāṇatipātim adinnādāyin—pe—micchādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passāmi sugatim saggam lokam upapannan ti,—idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Yo kira bho pāṇatipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjatī,—

idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha : Ye evam jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesam nānan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmarāññātām sāmarāññātām diṭṭham sāmarāññātām viditām, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati : Idam eva saccāmī mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Tam kissa hetu ? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhañge nānāmī hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyāmī samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha : Atthi kira bho kalyāṇāni kammāni, atthi sucaritassa vipāko ti, idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Apāhamī puggalamī addasamī idha pāṇātipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭivirataṁ—pe—sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passāmī sugatim saggamī lokamī upapannan ti,—idam pi 'ssa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggamī lokamī uppajjatīti,—idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha : Ye evam jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesam nānan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmarāññātām sāmarāññātām diṭṭham sāmarāññātām viditām, tad eva tattha thāmasā parāmassa abhinivissa voharati : Idam eva saccāmī mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Tam kissa hetu ? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhañge nānāmī hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyāmī samaṇo vā brāhmaṇo vā evam āha : Na 'tthi kira bho kalyāṇāni kammāni . na 'tthi sucaritassa vipāko ti, idam assa nānujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Apāhamī puggalamī addasamī idha pāṇātipātā paṭivirataṁ adinnādānā paṭivirataṁ—pe—sammādiṭṭhim, kāyassa bhedā param maraṇā passāmī apāyamī duggatim vinipātamī nirayamī upapannan ti,—idam assa anujānāmi. Yañ ca kho so evam āha : Yo kira bho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhi, sabbo so kāyassa bhedā param maraṇā apāyamī duggatim vinipātamī nirayamī uppajjatīti,—idam assa nānujānāmi. Yam pi so evam āha :

Ye evam jānanti te sammā jānanti, ye aññathā jānanti micchā tesam nāñan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Yam pi so yad eva tassa sāmam nātarū . . . mogham aññan ti,—idam pi 'ssa nānujānāmi. Tañ kissa hetu? Aññathā hi, Ānanda, Tathāgatassa mahākammavibhaṅge nānam hoti.

Tatr', Ānanda, yvāyam puggalo idha pāñātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati, pubbe vā 'ssa tam karam hoti pāpakammam dukkhavedanīyam, pacchā vā 'ssa tam karam hoti pāpakammam dukkhavedanīyam, maraṇakāle vā 'ssa hoti micchādiṭṭhī samattā samādinñā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjati. Yañ ca kho so idha pāñātipātī hoti adinnādāyī hoti—pe—micchādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākam paṭisamvedeti uppajjam¹ vā apare vā pariyyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyam puggalo idha pāñātipātī adinnādāyī—pe—micchādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati, pubbe vā 'ssa tam karam hoti kalyāṇakammam sukhavedanīyam, pacchā vā 'ssa tam karam hoti kalyāṇakammam sukhavedanīyam, maraṇakāle vā 'ssa hoti summādiṭṭhī samattā samādinñā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati. Sace kho so idha pāñātipātī hoti adinnādāyī hoti—pe—micchādiṭṭhī hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākam paṭisamvedeti uppajjam² apare vā pariyyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyam puggalo idha pāñātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati, pubbe vā 'ssa tam karam hoti kalyāṇakammam sukhavedanīyam, pacchā vā 'ssa tam karam hoti kalyāṇakammam sukhavedanīyam, maraṇakāle vā 'ssa hoti sammādiṭṭhī samattā samādinñā; tena so kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjati. Yañ ca kho so idha pāñātipātā paṭivirato

¹ So S^{ky}; Si (throughout) uppajje.

² S^{ky} omit here.

hoti adinnādānā paṭivirato hoti—pe—sammādiṭṭhi hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākam paṭisamñvedeti uppajjam vā apare vā pariyāye.

Tatr', Ānanda, yvāyam puggalo idha pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhi, kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātaiñ nirayam uppajjati, pubbe vā 'ssa tam katañ hoti pāpakammañ dukkhavedaniyam, pacchā vā 'ssa tam katañ hoti pāpakammam dukkhavedaniyam, marañakāle vā 'ssa hoti micchādiṭṭhi samattā samādinñā; tena so kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātaiñ nirayam uppajjati. Yañ ca kho so idha pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti—pe—sammādiṭṭhi hoti, tassa diṭṭhe va dhamme vipākam paṭisamñvedeti uppajjam vā apare vā pariyāye.

Iti kho, Ānanda, atthi¹ kammarūpañ abhabbañ abhabbābhāsañ; atthi kammarūpañ abhabbañ bhabbābhāsañ²; atthi kammarūpañ bhabbañ c' eva bhabbābhāsañ ca; atthi kammarūpañ abhabbañ abhabbābhāsan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MAHĀKAMMAMVIBHAÑGASUTTAM CHATTHAM.

137.

Evam me sutam. Ekañ samayañ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca: Saḷāyatanañ vibhañgaiñ vo, bhikkhave, desissāmi. Tam sunātha sādhukarūpañ manasikarotha, bhāsissāmīti. Evañ bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca:—

¹ So Si; S^{ky} natthi.

² So Si·Bu; S^{ky} abh.

Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbāni, cha bāhirāni āyatanāni veditabbāni; cha viññāṇakāyā veditabbā, cha phassakāyā veditabbā; aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā; chattiṁsa sattapadā veditabbā. Tatr' idam nissāya idam pajahatha. Tayo satipaṭṭhānā yad ariyo sevati, yad ariyo sevamāno Satthā gaṇam anusāsitum arahati. So vuccati yoggācariyānam anuttaro purisadammasārathīti. Ayam uddeso salāyatanavibhaṅgassa.

Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti kho pan' etam vuttaṁ. Kiñ c' etam paṭicca vuttaṁ? Cakkhāyatanaṁ¹ sotāyatananām ghānāyatananām jivhāyatananām kāyāyatananām manāyatananām. Cha ajjhattikāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etam paṭicca vuttaṁ.

Cha bāhirāni āyatāni veditabbānīti iti kho pan' etam vuttaṁ. Kiñ c' etam paṭicca vuttaṁ? Rūpāyatananām saddāyatananām gandhāyatananām rasāyatananām phoṭṭhabbāyatananām dhammāyatananām. Cha bāhirāni āyatanāni veditabbānīti iti yan taṁ vuttaṁ idam etam paṭicca vuttaṁ.

Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti kho pan' etam vuttaṁ. Kiñ c' etam paṭicca vuttaṁ? Cakkhuviññāṇam sotaviññāṇam ghānaviññāṇam jivhāviññāṇam kāyaviññāṇam manoviññāṇam. Cha viññāṇakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etam paṭicca vuttaṁ.

Cha phassakāyā veditabbā ti iti kho pan' etam vuttaṁ. Kiñ c' etam paṭicca vuttaṁ? Cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. Cha phassakāyā veditabbā ti iti yan taṁ vuttaṁ idam etam paṭicca vuttaṁ.

Aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā ti iti kho pan' etam vuttaṁ. Kiñ c' etam paṭicca vuttaṁ? Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhānīyai rūpaṁ upavicarati domanassaṭṭhānīyai rūpaṁ upavicarati upekhaṭṭhānīyai rūpaṁ upavicarati; sotena saddaiḥ sutvā—pe—; ghānena gandhaṁ ghāyitvā—pe—; jivhāya rasaiḥ sāyitvā—pe—; kāyena

¹ So S^{ky} Bu; Si cakkhvāt.

phoṭṭhabbām phusitvā—pe—; manasā dhammām viññāya somanassatthānīyām dhammām upavicarati domanassatthānīyām dhammām upavicarati upekhātthānīyām dhammām upavicarati. Iti cha somanassupavicārā cha domanassupavicārā cha upekhupavicārā. Aṭṭhādasa manopavicārā veditabbā ti iti yan tam vuttam idam etam paṭicca vuttariñ.

Chattimśa sattapadā veditabbā ti iti kho pan' etam vuttam. Kiñ c' etam paṭicca vuttam? Cha gehasitāni somanassāni, cha nekkhammasitāni somanassāni; cha gehasitāni domanassāni, cha nekkhammasitāni domanassāni; cha gehasitā upekhā, cha nekkhammasitā upekhā.

Tattha katamāni cha gehasitāni somanassāni? Cakkhuviññeyyānam rūpānam iṭṭhānam kantānam manāpānam manoramānam lokāmisapaṭisamayuttānam paṭilābhām vā paṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdhapubbai atitam niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati somanassam; yam evarūpam somanassam, idam vuccati gehasitāni somanassam. Sotaviññeyyānam saddānam—pe—; ghānaviññeyyānam gandhānam—pe—; jivhāviññeyyānam rasānam—pe—; kāyaviññeyyānam phoṭṭhabbānam—pe—; manoviññeyyānam dhammānam iṭṭhānam kantānam manāpānam manoramānam lokāmisapaṭisamayuttānam paṭilābhām vā paṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdha-pubbai atitam niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati somanassam; yam evarūpam somanassam, idam vuccati gehasitāni somanassam. Imāni cha gehasitāni somanassāni.

Tattha katamāni cha nekkhammasitāni somanassāni? Rūpānaiḥ tveva aniccatain viditvā vipariṇāmavirāganirodhām: Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etam yathābhūtaui sam-mappaññāya passato uppajjati somanassam; yam evarūpam somanassam, idam vuccati nekkhammasitāni somanassam; saddānam tveva—pe—; gandhānam tveva—pe—; rasānam tveva—pe—; phoṭṭhabbānam tveva—pe—; dhammānam

tvevā aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhāṁ : Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etam yathābhūtam sammapaññāya passato uppajjati somanassāṁ ; yaṁ evarūpaṁ somanassāṁ, idam vuccati nekkhammasitāṁ somanassāṁ. Imāni cha nekkhammasitāni somanassāni.

Tattha katamāni cha gehasitāni domanassāni ? Cakkhuviññeyyānam rūpānam itthānam kantānam manāpānam manoramānam lokāmisapaṭisamayuttānam appatilābhāṁ vā appatilābhato samanupassato pubbe vā appatiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati domanassāṁ ; yaṁ evarūpaṁ domanassāṁ, idam vuccati gehasitāṁ domanassām. Sotaviññeyyānam saddānam—pe—; ghānaviññeyyānam gandhānam—pe—; jivhāviññeyyānam rasānam—pe—; kāyaviññeyyānam phoṭṭhabbānam—pe—; manoviññeyyānam dhammānam itthānam kantānam manāpānam manoramānam lokāmisapaṭisamayuttānam appatilābhāṁ vā appatilābhato samanupassato pubbe vā appatiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati domanassāṁ ; yaṁ evarūpaṁ domanassāṁ, idam vuccati gehasitāṁ domanassām. Imāni cha gehasitāni domanassāni.

Tattha katamāni cha nekkhammasitāni domanassāni ? Rūpānam tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhāṁ : Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya disvā anuttaresu vimokhesu pihari upaṭṭhāpeti : Kadā 'ssu nām' aham tad āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharanti, iti anuttaresu vimokhesu pihari upaṭṭhāpayato uppajjati pihapaccayā domanassām ; yaṁ evarūpaṁ domanassāṁ, idam vuccati nekkhammasitāṁ domanassām. Saddānam tveva—pe—; gandhānam tveva—pe—; rasānam tveva—pe—; phoṭṭhabbānam tveva—pe—; dhammānam tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhāṁ : Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā aniccā dukkhā vipariṇāmadham-

mā ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya disvā anuttaresu vimokhesu piham upatthāhāpeti : Kadā 'ssu nām' aham tad āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantī iti anuttaresu vimokhesu piham upatthāpayato uppajjati pihapaccayā domanassām ; yā evarūpām domanassām, idam vuccati nekkhammasitam domanassām. Imāni cha nekkhammasitāni domanassāni.

Tattha katamā cha gehasitā upekhā ? Cakkhunā rūpām disvā upekhā bālassa mūlhassa puthujjanassa anodhijinassa avipākajinassa anādinavadassāvino assutavato puthujjanassa ; yā evarūpā upekhā, rūpām sā nātivattati ; tasmā sā upekhā gehasitā ti vuccati. Sotena saddām sutvā—pe— ; ghānena gandham ghāyitvā—pe— ; jivhāya rasam sāyitvā—pe— ; kāyena phoṭṭhabbām phusitvā—pe— ; manasā dhammañi viññāya uppajjati upekhā bālassa mūlhassa puthujjanassa anodhijinassa avipākajinassa anādinavadassāvino assutavato puthujjanassa ; yā evarūpā upekhā, dhammañi sā nātivattati ; tasmā sā upekhā gehasitā ti vuccati. Imā cha gehasitā upekhā.

Tattha katamā cha nekkhammasitā upekha ? Rūpānaiñi tveva aniccatām viditvā vipariñāmavirāganirodham : Pubbe c' eva rūpā etarahi ca sabbe te rūpā anicca dukkhā vipariñāmadhammā ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya passato uppajjati upekhā ; yā evarūpā upekhā, rūpām sā ativattati ; tasmā sā upekhā nekkhammasitā ti vuccati. Saddānam tveva—pe— ; gandhānaiñi tveva—pe— ; rasānaiñi tveva—pe— ; phoṭṭhabbānaiñi tveva—pe— ; dhammānaiñi tveva aniccatām viditvā vipariñāmavirāganirodham : Pubbe c' eva dhammā etarahi ca sabbe te dhammā anicca dukkhā vipariñāmadhammā ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya passato uppajjati upekhā ; yā evarūpā upekhā, dhammām sā ativattati ; tasmā sā upekhā nekkhammasitā vuccati. Imā cha nekkhammasitā upekhā.

Chattiñsa sattapadā veditabbāti iti yan tam vuttam idam etam pañcicca vuttam.

Tatra idam nissāya idam pajahathāti iti kho pan' etam vuttañ. Kiñ c' etam paṭicca vuttañ? Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni somanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesam pahānañ hoti; evam etesam samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni domanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesam pahānañ hoti; evam etesam samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesam pahānañ hoti; evam etesam samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesam pahānañ hoti; evam etesam samatikkamo hoti. Tatra, bhikkhave, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni nissāya tāni āgamma, yāni cha gehasitāni domanassāni, tāni pajahatha tāni samatikkamatha; evam etesam pahānañ hoti; evam etesam samatikkamo hoti.

Atthi, bhikkhave, upekhā nānattā nānattasitā; atthi upekhā ekattā ekattasitā. Katamā ca, bhikkhave, upekhā nānattā nāttasitā? Atthi, bhikkhave, upekhā rūpesu, atthi saddesu, atthi gandhesu, atthi rasesu, atthi phoṭṭhabbesu. Ayam, bhikkhave, upekhā nānattā nānattasitā. Katamā ca, bhikkhave, upekhā ekattā ekattasitā? Atthi, bhikkhave, upekhā ākāsānañcāyatananissitā; atthi viññāṇañcāyatana-nissitā; atthi ākiñcaññāyatananissitā; atthi nevasaññā-nāsaññāyatananissitā. Ayam, bhikkhave, upekhā ekattā ekattasitā. Tatra, bhikkhave, yāyam upekhā ekattā ekattasitā, tañ nissāya tam āgamma, yāyam upekhā nānattā nānattasitā, tam pajahatha tam samatikkamatha; evam etissā pahānañ hoti; evam etissā samatikkamo hoti. Atammayatañ, bhikkhave, nissāya atammayatañ āgamma, yāyam upekhā ekattā ekattasitā, tam pajahatha tam samatikkamatha; evam etissā pahānañ hoti; evam etissā samatikkamo hoti. Tatr'